

Sisekaitseakadeemia
Justiitskolledž

Marjaana Lepiste
KS042

**REHABILITATSIOONIPROGRAMMI „VIHA JUHTIMINE”
MÕJU KINNIPETAVA KÄITUMISE MUUTUMISELE
TARTU VANGLA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja
Inga Uueküla
Psühholoogia õppetooli lektor

Tallinn 2007

ANNOTATSIOON

Käesolev lõputöö „Rehabilitatsiooniprogramm Viha juhtimine mõju kinnipeetavate käitumisele Tartu Vanglas” koosneb 49 leheküljest ning on koostatud 27 allika põhjal, millest 19 on eestikeelsed, 7 võõrkeelsed ning 1 on õigusakt. Lõputöö kirjakeeleks on eesti keel ja võõrkeelne kokkuvõte on kirjutatud vene keeles.

Lõputöö eesmärgiks on uurida Eesti vanglates läbiviidava rehabilitatsiooniprogrammi Viha juhtimine mõju kinnipeetavate käitumisele edaspidise vangistuse jooksul, konkreetselt Tartu Vanglas karistust kandvate süüdimõistetute vihakäitumise tagamaid ja arvamusi Viha juhtimine programmist.

Töö koosneb kolmest peatükist, mis omakorda jagunevad alajaotusteks, kokkuvõttest, kasutatud kirjanduse loetelust ning kolmest lisast. Lisa 1, 2 sisaldavad küsimustikke ja lisa 3 tabelit. Esimeses peatükis antakse ülevaade käesoleva töö teoreetilistest lähtepunktidest ning selgitatakse mõistet viha. Teises peatükis antakse ülevaade rehabilitatsiooni eesmärgist, arengust ja kasutuselevõtust vanglasüsteemis. Täpsemalt peatutakse Viha juhtimine programmi juures ja tuuakse välja programmi läbiviimisega kaasnevad probleemid. Kolmandas peatükis antakse ülevaade läbiviidud uurimusest ning selle tulemustest.

Uuringu meetodina on kasutatud Tartu Vanglas Viha juhtimise programmi läbinud süüdimõistetute intervjuusid ning antud isikute poolt toimepandud distsiplinaarrikkumiste analüüsi kinni peetud isikute vangistusregistri põhjal. Uuring on läbi viidud 22.02.2007-19.04.2007 Tartu Vanglas. Nii respondentide intervjuude analüüsist kui ka kinni peetute vangistusregistri andmetest ilmnes, et Viha juhtimise programm omab positiivset mõju süüdimõistetute käitumisele vanglas.

Võtmesõnad: viha, viha avaldumisvormid, viha ennetamise strateegiad, viha juhtimine, rehabilitatsioon, rehabiliteerimine, rehabilitatsiooniprogramm, kognitiiv-käitumuslik programm, distsiplinaarrikkumine, distsiplinaarkaristus

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
TÖÖS KASUTATAVAD DEFINITSIOONID	4
SISSEJUHATUS	5
1. VIHA MÕISTE, SELLE OLEMUS JA AVALDUMISVORMID	7
1.1. VIHA MÕISTE JA OLEMUS	7
1.2. VIHA AVALDUMISVORMID	8
1.3. STRATEEGIAD VIHA ENNETAMISEKS JA KÕRVALDAMISEKS.....	9
2. SOTSIAALPROGRAMMIDE RAKENDAMISE VÕIMALIKKUS JA VAJADUS	
VANGLASÜSTEMIS	12
2.1. REHABILITATSIOONI EESMÄRK JA ARENGULUGU	12
2.2. EFEKTIIVSE SEKKUMISE PÕHIMÕTTED	14
2.2.1. <i>Probleemid efektiivseks rehabilitatsiooniprogrammide läbiviimiseks</i>	15
2.3. KOGNITIIV-KÄITUMUSLIK REHABILITATSIOONIPROGRAMM VIHA JUHTIMINE.....	16
2.3.1. <i>Viha juhtimise olemus</i>	17
2.3.2. <i>Viha juhtimise kursuse eeldatavad tulemused</i>	19
3. UURIMUS	20
3.1. EESMÄRK.....	20
3.2. METOODIKA	20
3.2.1. <i>Meetod</i>	21
3.2.2. <i>Valim</i>	21
3.2.2. <i>Protseduur</i>	22
3.2. INTERVJUEERITAVATE VASTUSTE ANALÜÜS TEEMADE JÄRGI	22
3.5.1. <i>Eelnev vajadus osaleda Viha juhtimise programmis</i>	23
3.5.2. <i>Viha juhtimise programmi sisu</i>	23
3.5.3. <i>Programmi kasulikkus ja õpitud oskuste kasutamine kriitilistes situatsioonides</i>	25
3.5.4. <i>Viha juhtimise programmis osalenute valik</i>	27
3.5.5. <i>Programmi mõju käitumisele</i>	28
3.5.6. <i>Vihastamise põhjused</i>	31
3.5.7. <i>Toimepandud kuriteo seos vihastamisega</i>	32
3.5.8. <i>Ettepanekud läbiviijatele</i>	34
3.6. KOKKUVÕTTE JUHTUMIANALÜÜSIDEST JA VÕRDLUS VANGISTUSREGISTRI TULEMUSTEGA	35
KOKKUVÕTE	38
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	40
KASUTATUD KIRJANDUS	42
LISA 1 KÜSIMUSTIK KINNIPEETAVATELE	44
LISA 2 KÜSIMUSTIK LÄBIVIIJATELE	45
LISA 3 VÄLJAVÕTE VANGISTUSREGISTRIST	46

TÖÖS KASUTATAVAD DEFINITSIOONID

Rehabiliteerimine - tegevus või protsess, mis on suunatud seadusrikkujate peamiste sotsiaalsete oskuste parandamisele ja taastamisele, mille saavutamiseks kasutatakse erinevaid meetodeid, vahendeid, tehnoloogiaid jne (Psüühilise...:32,33).

Rehabilitatsioon – sotsiaalsete oskuste parandamise ja taastamise tulemus, soovitud (kokku-lepitud) eesmärgi saavutamine. Tähendab ennekõike taastamist (ibd).

Rehabilitatsiooniprogramm – sotsiaalprogramm, mis on kavandatud selleks, et aidata kõikidel vangidel vabanemisjärgselt ühiskonda, pereellu ja tööle tagasi pöörduda (Vangla... 2002:14).

Sotsiaaltöö vanglas – tulenevalt Vangistuseaduse § 57 on vanglasotsiaaltöö eesmärk aidata kinnipeetaval säilitada ja luua sotsiaalseid olusid ja positiivseid kontakte väljaspool vanglat. Suurendada tema iseseisvat toimetulekuvõimet ning mõjutada teda õiguskuulekale käitumisele (ibd).

Sotsiaaltöötaja – sotsiaaltööd teostav professionaal, kellel peab Vangistuseseaduse § 58 lg 2 kohaselt olema vastav erialane kõrgharidus. (RT I 2003, 26, 157)
Rehabilitatsiooniprogramme viivad vanglates läbi peamiselt vanglate psühholoogid ja sotsiaaltöötajad, kes on vangla koosseisulised töötajad, kellele ei laiene järelevalve- ja julgeolekutöö funktsioone, mis on eelduseks usaldussuhte loomisel (ibd).

Distsiplinaarkaristus – Vangistuseseaduse, vangla sisekorraeeskirjade või muude õigusaktide nõuete süülise rikkumise eest võib kinnipeetavale kohaldada distsiplinaarkaristusi. Distsiplinaarkaristuse valikul võetakse arvesse vangistuse täideviimise eesmärki (RT I 2002, 56, 350).

SISSEJUHATUS

Igal toimepandud kuriteol on oma kujunemislugu. Liigne emotsionaalsus, oskamatus oma viha taltsutada, on sageli põhjuseks, miks seadust rikutakse. Vihal võib olla purustav jõud, mille sihtmärgiks on suur hulk süütuid ja kaitsetuid inimolendeid. Vihast tekkiv agressioon, kui hetkeemotsioon, on õpitud reaktsioon ja käitumine pingeseisundis, mille tagajärjel pannakse toime kuritegusid. Paraku ei ole kindlat ravimeetodit, mis aitaksid vähendada vägivallakuritegude taset.

Viimastel aastatel on üha enam hakatud tähelepanu pöörama kuritegevuse ennetamisele ja retsidiivsuse vähendamisele. Püütakse muuta vanglasse sattunud vägivallakurjategijate mõttemaailma, väärtushinnanguid ja hoiakuid läbi rehabilitatsiooni programmide. Kursusetöö käigus selgus, et kõige levinum ja efektiivsem rehabilitatsiooniprogramm Eesti vanglates ja ka mujal maailmas on kognitiiv-käitumuslik programm Viha juhtimine, mis on suunatud vägivallakuritegusid toime pannud seadusrikkujatele ja süüdimõistetutele, kellel on vanglas probleeme käitumisega. Sellest tulenevalt otsustati antud lõputöö raamides lähemalt uurida programmi mõju seadusrikkujatele.

Lõputöö eesmärk on uurida ja välja selgitada, kuivõrd rehabilitatsiooniprogramm Viha juhtimine mõjutab kinnipeetavate käitumist edaspidise vangistuse jooksul. Selleks viidi läbi uurimus (küsitlus, dokumentide vaatlus ja võrdlus) Viha juhtimise programmi näitel, mille käigus püüti jõuda selgusele, kas Eesti vanglate rehabilitatsiooni programmid muudavad kinnipeetavate käitumist paremuse poole või ei oma mingisugust mõju programmis läbinute käitumisele.

Uuring on läbi viidud Tartu Vanglas, kus on varem tehtud üks sellelaadne uurimus, millest erinevalt keskenduti antud töös ühena objektiivsetest näitajatest kinnipeetavate distsiplinaarrikkumiste arvu ja raskuse uurimisele, kui programmis osalenute käitumise muutumise indikaatorile. Teema on aktuaalne, kuna lõputöö tulemustest lähtuvalt saab muuhulgas hinnata rehabilitatsiooni programmi Viha juhtimine efektiivsust ja mõju vanglas karistust kandvatele kinnipeetavatele. Saadud uurimustulemustest lähtumine aitab kaasa praktilise rehabilitatsioonitöö tõhustamisele vanglas.

Töö eesmärgist tulenevalt püstitusid järgmised ülesanded: (1) anda ülevaade emotsioonist viha, viha seosest kuritegevusega, kurjategijate efektiivsest rehabiliteerimisest ja programmist Viha juhtimine, (2) saada ülevaade kinni peetud isikute viha tekkepõhjusrest ja nende poolt toimepandud teo seosest vihaga, (3) selgitada välja programmi läbinud karistust kandvate isikute arusaam Viha juhtimise kursusest ja selle vajalikkusest, (4) uurida, analüüsides distsiplinaarrikkumiste andmeid, programmi mõju selle läbinud kinnipeetavate käitumisele, (5) uurida, millist tulemust süüdimõistetute käitumises näeb programmi läbiviija. Töö eesmärgi ja ülesannete täitmiseks püstitati töös kaks hüpoteesi:

- 1) Kinnipeetavate hinnangutel on Viha juhtimise kursuse läbimine mõjutanud nende käitumist selle kontrollimise suunas.
- 2) Viha juhtimise programmi läbinud kinnipeetavatel on enesekontrolli kaotamisega seotud distsiplinaarrikkumiste arv vähenenud.

Hüpoteesi tõestamiseks analüüsitakse töö empiirilises osas respondentide arvamusi Viha juhtimise kursuse kasulikkusest ja antakse ülevaade ettepanekutest läbiviijatele efektiivsemaks programmi toimimiseks. Antud töö seisukohast olulisim on intervjueeritavate poolsete väidete võrdlemine vangistusregistris kajastuvate andmetega korrarikkumistest käitumuslikul pinnal ning läbiviijate ütlustega.

1. VIHA MÕISTE, SELLE OLEMUS JA AVALDUMISVORMID

1.1. Viha mõiste ja olemus

Viha võib defineerida kui ebameeldivat, negatiivse alatooniga, kuid samas vägagi toimivat (funktsionaalset) ja tervislikku inimlikku emotsiooni. Subjektiivselt tajutuna varieerub viha oma intensiivsusest keskmise tasemega ärritusest kuni intensiivse viha ja raevuni, vallandudes vähem või rohkem automaatselt, kas väliste märkide või sisemiste tunnetuse mõjul, mida inimene tõlgendab kui ebameeldivaid ja taunitavaid. (Novaco, 1999; Spielberger jt, 1997)

Beckeri (2000) sõnul on viha ahvatlev emotsioon, mis annab tohutut energiat ja reibastab. Evansi (2001) arvates aitab viha inimest seesmiselt motiveerida, aidates elus edasi jõuda. Samas on viha kasulik ainult õiges koguses, kuna ülemäärane raev võib viia tõsiste tagajärgedeni. Noronen (1996) definitsiooni järgi kasutatakse viha kilbina, kaitstes ja tõrjudes enda seesmist hirmu. Dyer (1994) käsitleb viha, kui valikut ja harjumust, mis on omandatud reaktsioon pingeseisundile ja sunnib inimest käituma viisil, nagu ta seda tegelikult ei tahaks. (Becker 2000:115; Evans 2001:58,59; Noronen 1996:182; Dyer 1994:321)

Viha kohtab kõikjal. Igal pool on vihast tardunud inimesi, alates pisikesest ärritusest kuni pimedada raevuni. Peaaegu kõigil inimestel on oma viha kontrollimisega raskusi. Nõrk vaimne tervis, füüsilised häired, kahjustatud suhted (eriti laste ja vanemate vahelised) on kontrollimatu viha tulemus. Kuid asjad, mis meid vihastavad, tunnetusviisid ja käitumine konkreetses olukorras on inimeseti erinev. Individuaalne vastureaktsioon on omandatud, kätte õpitud. Näiteks mõjutab laste tunnete arengut ja emotsioonide kujunemist kõik, mida vanemad teevad või kuidas vastavad; eriti aga kõik see, mis puudutab viha tajumist ja väljendamist. On öeldud, et inimese kohta võib anda hinnangu selle põhjal, mille peale ta vihastab. (Dyer 1994:328; Rubin 1997:11,19,20; Vagiste 2005:13)

Mõnikord tunnevad inimesed, et nende mineviku ebaõiglus õigustab nende viha ja mõne tühiasja pärast kaevavad nad välja oma salavimma, mis pole käesoleva olukorraga kuidagi

seotud. Tavaliselt on selle põhjuseks soov, et maailm ja inimesed selles oleksid teistsugused. Mõnikord on aga vihani ulatuvad niidid omavahel nii põimunud, et selle algpõhjuste väljaselgitamine nõuab hiiglaslikke jõupingutusi ja oskusi. Paljudel juhtudel on tegemist muidugi emotsionaalselt sandistunud inimestega. Viha, millele ei pakuta konstruktiivset väljapääsuteed, koguneb inimeses seni, kuni ühel heal päeval välja purskub ja kellelegi haiget teeb. (Becker 2000:115,116; Dyer 1994:321; Rubin 1997:17,18,23; Vagiste 2005:33)

Emotsiooni kognitiivsete aspektide mõistmine on aidanud paremini selgitada mõtete, tunnete ja käitumise keerulisi omavahelisi seoseid üldiselt. See on omakorda andnud suuna kognitiivsete teraapiate arengule, mis on osutunud efektiivseteks emotsionaalsete raskustega inimeste aitamisel. (Butler, McManus 2002:76,77)

1.2. Viha avaldumisvormid

1872.aastal ilmunud klassikalises raamatus „Emotsioonide väljendused inimeste ja loomade puhul” selgitas Charles Darwin üksikasjalikult võitlemise või põgenemise reaktsioonide olemust. Ta kirjeldas kujukalt raevu tunnuseid: „inimene hingab raskelt ja lõõtsutab, ninasõõrmed laienevad ja vöbisevad. Sageli väriseb terve keha. Hääletämber muutub. Ta surub hambad kokku ja krigistab neid. Kõik lihased on tavaliselt valmis vägivaldseks, peaaegu pööraseks tegutsemiseks.” (Darwin, 1872, ref Dozier 2002:16)

Spielberg, Krasner ja Salomon (1988, ref Spielberger jt 1997:498) klassifitseerisid viha avaldumist kolmest aspektist: viha oskuslik väljendamine teiste isikute või objektide vastu elukeskkonnas, viha eelnev kogemine ning selle mahasurumine käitumisel, ja kui sageli isik üritab kontrollida oma vihatunnet. Üks parimaid elutarkusi on see, et midagi halba pole selles, kui oled vihane, aga samas on hea mitte lasta vihal enda üle võimust võtta, mitte lubada sellel enda tegemisi halvata või oma elu ära rikkuda (Carlson 2000:296,297).

Viha on see tunne, mida me kõige sagedamini konfliktidega seostame. Viha viis faasi (Vagiste 2005:68,71):

1. KÄIVITUMISFAAS - viitab konfliktiolukorrale, mis tegelikult viha käivitab või põhjustab.
2. ESKALATSIOONIFAAS – sageneb hingamine, hääl muutub valjemaks, pulss kiireneb ja lihaste pinge kasvab. Keha valmistub võitluseks.
3. KRIISIFAAS – leiab aset tegelik võitlus või rünne. Inimese kuulmisvõime kahaneb kaheksakümne protsendi võrra ja seetõttu ei ole mingit mõtet oma oponenti kõnetada või isegi tema peale karjuda.
4. TAASTUMISFAAS – keha naaseb oma normaalse toimimise tasanditele. Suvaline märkus võib päästa valla uue kriisi.
5. LAHENEMISFAAS – inimene tunneb harilikult kahetsust. Noored võivad olla kohkunud sellest, et nad kaotasid täielikult enesekontrolli. Tekib vajadus klaarida oma vahekord juhtunuga. (Vagiste 2005:68,71)

Viha avaldumisvormid erinevad ka sooti. Uuringud on viidanud võimalikele põhjustele, miks poistel (ja meestel) on impulsside vaos hoidmisega ja vägivaldse käitumisega rohkem probleeme kui tüdrukutel (ja naistel). Erikoolides õpib kolm korda rohkem poisse. Ja tähelepanuhäired ning hüperaktiivsust esineb poistel kümme korda sagedamini. Lisaks sellele on tüdrukutel erinevates kultuurides kergem stressi leevendada, rääkides teistele oma probleemidest. Ja lõpetuseks ei ole mehed esirinnas mitte ainult väljapoole suunatud vägivalda, sealhulgas vihkamiskuritegude osas – vaid nad on juhtival kohal ka enesevihakamise ja enesehävitusliku käitumise osas. Enamiku enesetappudest – ka noorte osas – panevad toime mehed. Naised sooritavad küll tavaliselt rohkem enesetapukatseid, aga mehed kasutavad tihti surmavamaid meetodeid ja on seetõttu tunduvalt edukamad. (Dozier 2002:215)

1.3. Strateegiad viha ennetamiseks ja kõrvaldamiseks

Ilmselt pole inimesel võimalik, ja kohati isegi mitte tervislik, vabaneda kogu enda sees olevast vihast, selleks pole ka ühtegi teadaolevat moodust. Ja vaevalt tahab keegi teeselda, et ta pole vihane, kui ta tegelikult on. Ometi on lohutav õppida oma viha taltsutama ja kontrolli all hoidma. (Carlson 2000:295)

Psühholoogilistes uuringutes käsitletakse viha ja agressiivsust sageli ühe ja sama nähtusena. Osalt just sellest eksitusest tulenevalt ei ole aastakümneid väldanud uuringutest hoolimata suudetud välja pakkuda eriti palju teid vägivaldsusest pääsemiseks (Noronen 1996:179). Viimasel ajal on aga teaduslikud uuringud meie emotsioonide olemusele palju valgust heitnud. Seda aluseks võttes võiksid alltoodud kümme strateegiat olla edukad, kui neid koos rakendada, vihkamist ennetada või seda pidurdada ja peatada. Need strateegiad on järgmised (Dozier 2002:29,34):

1. Oska eristada – määra iga viha, valu või ähvarduse allikas võimalikult selgelt ja detailselt.
2. Ole empaatiline – kujunda endas välja meiekeskne orientatsioon, mis sunnib teiste puhul empaatiast lähtuma – ka nende suhtes, kelle suhtes sul puudub igasugune loomulik kaastunne.
3. Suhtle ja räägi – on kasu juba lihtsalt sellest, kui sa räägid nendest erelistest asjadest, mis mõjuvad sulle ähvardusena või sind vihaleajavad – see aitab negatiivseid tundeid hajutada.
4. Pea läbirääkimisi – ürita alati, kui vähegi võimalik, pidada konstruktiivseid ja asjalikke läbirääkimisi, et kõrvaldada konflikte ja viha põhjustavaid faktoreid.
5. Hari ennast ja teisi - tohutult palju vihkamist ja eelarvamusi tõuseb lihtsalt teadmatusest. Üldiselt võttes on kõik keerukad ja nõudlikud õppeprotsessid ajule kasulikud.
6. Otsi kaastöö võimalusi – alati kui võimalik, ürita leida teistega vastastikku kasulikku koostööd. See soodustab usalduse teket ja tõrjub välja vihkamistunnet.
7. Aseta asjad õigesse perspektiivi – selle asemel, et üle reageerida, ürita näha asju õiges perspektiivis. Näiteks võiksid sa küsida, kas see asi on vihastumist väärt või kas oht ikka on nii tõsine.
8. väldi lõksusattumist – tee kõik selleks, et vältida lõksusattumise tunnet. See eeldab tõenäoliselt kõiki mainitud samme, eriti suhtlemist ja läbirääkimist.
9. Ole vastuvõtlik – kui primitiivne närvisüsteem on mistahes põhjusel võimust võtnud ja sa leiad vaenu või isegi vihkamise kombitsate vahelt, siis tee kõik, mis sinust sõltub, ja näita oma vihkamiseallika suhtes üles osavõtlikkust.
10. Otsi õigust, mitte kättemaksu – kättemaksuhimuline vihkamine hoiab meid minevikuvangis. Selle maailma vihkamise kolletes ei unustata ülekohut kunagi,

mistõttu kättemaksu ja samaga vastamise tsüklid võivad kesta sajandeid. (Dozier 2002:29,34)

Kui me ei kasuta viha ohjamiseks toimivaid strateegiaid võib viha kulmineeruda nt inimeste löömisega või asjade löömise ja loopimisega või uste paugutamisega. Äärmuslikel juhtudel viib see vägivalda ja kuriteoni, mis sageli toimuvad pimestava viha mõjul. Mõrv või kallaletung ei saaks teoks, kui tunded poleks kontrolli alt väljas, viha ei viiks hetkelise hullumeelsuseni. Samuti ohustavad nii indiviidi kui ühiskonda tervikuna vägivalda ja viha populariseerivad filmid ja raamatud. Vihast saab vabaneda, kuid selleks läheb tarvis palju uut moodi mõtlemist. (Dyer 1994:331,335)

2. SOTSIAALPROGRAMMIDE RAKENDAMISE VÕIMALIKKUS JA VAJADUS VANGLASÜSTEEMIS

2.1. Rehabilitatsiooni eesmärk ja arengulugu

Vanglat võib pidada samaaegselt nii inimkannatuse tekitajaks kui ka organisatsiooniks, mille eesmärk on aidata rehabiliteerida kinnipeetavaid mitmesuguste programmide abil, parandades kurjategijatel võimalusi peale karistuse lõppemist normaalselt hakkama saada. (Keskküla 2005:3) Vanglasse sattumine tähendab inimese jaoks kriisiolukorda, kus peaaegu kõik senised võimalused elukorraldamiseks on indiviidil ära lõigatud. Nii on juba vangla vastuvõtuosakonda toodud kinnipeetav kriisiseisundis. Esmane kontakt vanglaga ja see, millise mulje vangla sotsiaaltöötaja endast esimesel kohtumisel kinnipeetavale jätab, määrab ära vahistatu ja tõenäoliselt edaspidise kinnipeetava hoiaku vanglatöötajatesse ja vanglasse üldse ning mõjutab oluliselt nende edaspidist suhet ja kinni peetava resotsialiseerimise taset. (Vangla... 2002:19,49)

Enne 20. sajandit oli arusaam kurjategijate kohtlemisest enamasti seotud moraalse või evangeelse dimensiooniga. Seoses inimest uurivate teaduste võimsa arenguga 19.sajandi lõpul, 20. sajandi alguses asendus see nn „vana“ rehabilitatsiooni mudeliga, mida vahel nimetatakse ka „rehabilitatsiooni ideaaliks“. Uskumine, et peamine vahend kuritegevuse vastu võitlemiseks on kurjategijate rehabilitatsioon, lükati 20.sajandi keskel ümber järeldusega, et „miski ei toimi“. Sellise avaldusega tuli 1974. aastal välja ameeriklane Martinson (1974, ref Kasemets 2003) toetudes ajavahemikul 1945 – 1967 teostatud 231 uurimuse analüüsile. Martinson (1974, ref Crighton & Towl 2005) uskus isegi, et just tema avalikustab puudused tänapäeva strateegiatel, mis otsivad vastust sellele, kas parim on haridus või psühhoteraapia, või ei suuda mitte miski jagu saada ega isegi vähendada mõjuvõimast tendentsi, mis muudaks kurjategijate kriminaalset käitumist. (Crighton & Towl 2005:91; Kasemets 2003:52,57)

Üheks reaktsiooniks „miski ei toimi“ avastusele oli „kurjategijate kahjutuks tegemine“ läbi nende ajutise isoleerimise ühiskonnast. See lähenemine põhines tõdemusel, et kuigi vangla

ei suuda pakkuda efektiivset rehabilitatsiooni, hoiab see vähemalt ära kurjategija poolt uute kuritegude toimepanemise ajal, mil ta viibib vangistuses. 1979. aastal jõudis inglise uurija Tarling (1979, ref Kasemets 2003) järelduseni, et sellisel viisil kuritegevuse ennetamine suurendab oluliselt vangla populatsiooni. Seega tuleb inimeste kinni panemise peale kulutada tohutult rahalist ressursi, et saavutada mingitki mõju kuritegevuse tasemele (Kasemets 2003:52,57).

Viimastel aastatel on saanud järjest selgemaks, et karistuslikud meetmed ei ole suutnud ohjata kasvavat kuritegevust. Kuritegevuse probleemile on hakatud lähenema laiemalt ja küsima, kas on üleüldse midagi, mis võiks mõjutada korduvkuritegevuse taset. Küsimus igasuguse sekkumise efektiivsuse kohta on tänapäeval tuntud kui „mis toimib?“ (*what works?*) debatt. (Kasemets 2003:52,57)

1980-ndatel vaatasid Genderau ja Ross (ref Crighton & Towl 2005:91) eelnevaid uuringute tulemusi ja järeldasid, et parimaid positiivseid tulemusi annavad sekkumistööd kurjategijatega. Veel täpsemalt nad järeldasid, et teiste tunnuste hulgas hinnati parimaks tunnetuslikke protsesse ja eriti käitumismudeleid ja –stiile, nende problemlahendusi, mis näib olevat efektiivne, vähendamaks kriminaalset süüdimõistmist (Crighton & Towl 2005:91).

1985. aastal viidi läbi ulatuslikke teoreetilisi uuringuid (nt Ross & Fabiano) leidmaks programmid, mis aitavad vähendada kuritegevust. Leiti, et „hästi töötavad“ programmidel on üks ühine joon; mingi tehnika, mis arvati mõjutavat kurjategijate mõtlemist. Järeldati, et kurjategijate kognitiivses ülesehituses on midagi, mille abil on võimalik seletada asotsiaalset käitumist ja et uuringute abil on need tegurid võimalik avastada. Ross ja Fabiano (1985, ref Crighton & Towl 2005:93) leidsid, et kurjategijatele on iseloomulik:

- Impulsiivsuskontrolli puudumine
- Kalduvus konkreetsele mõtlemisele abstraktse asemel
- Kalduvus rigiidsele mõtlemisele loova asemel
- Väline kontrollikese
- Egotsentriline mõtlemine
- Puudus interaktsioonis toimuvast probleemide lahendamisest

- Puudused kognitiivses struktuuris ilmnesid eriti sotsiaalsetes situatsioonides. (Crighton & Towl 2005:93)

Viimase kümmekonna aastaga on vanglate resotsialiseerimise tegevusse tulnud juurde resotsialiseerimise programmid, mida nimetatakse ka kognitiiv-käitumuslikeks programmideks. Kõigil kognitiiv-käitumuslikel programmidel on ühine inimkäsitlus, et indiviidi mõtlemine määrab selle, kuidas ta käitub. Juba 1969.aastal väitis Bandura oma uurimuste põhjal, et agressiivne käitumine on õpitud ning inimesed käituvad agressiivselt, kuna nad on jäljendamise, oma kogemuse najal või teiste vaatlemise kaudu selgeks saanud, et see tasub ära (Bandura 1969:378,385). Seega mõjutades inimese mõtlemist võib mõjutada ka seda, kuidas ta käitub ja milliseid otsuseid ta teeb. (Vangla... 2002:33)

2.2. Efektiivse sekkumise põhimõtted

Selleks, et sekkumisprogramm oleks efektiivne ja annaks oodatud tulemusi kurjategijategijate rehabiliteerimisel, peab läbiviija järgima allpool toodud põhimõtteid (Kasemets 2003:52,57):

- 1) RISK - Programm peab vastama kurjategija retsidiivsusrisi tasemele. Retsidiivsust vähendavad minimaalsed teenused madala riskiga kurjategijatele ja intensiivsed teenused kõrge riskiga kurjategijatele. Vastupidine võib retsidiivsust suurendada: madala riskiga kurjategijatele suunatud intensiivsed programmid võivad järkjärgult suurendada kriminaalset käitumist. Seega igasugusele kohtlemisele peab eelnema riski hindamine, mille koostamisega tegeletakse vanglates aktiivselt.
- 2) VAJADUS - Oluline on teha vahet kriminogeensetel ja mittekriminogeensetel vajadustel. Kriminogeensed vajadused on need faktorid, mis toetavad kriminaalset käitumist ning mille muutmine aitab vähendada retsidiivsust (kriminaalsed hoiakud, kriminaalsed kaaslased, ainete kuritarvitamine, haridus, tööhõive, puudulikud probleemilahendus - ja sotsiaalsed oskused, meelelahutusharjumused).
- 3) VASTAVUS - Sekkumisviis ja -stiil peavad vastama kurjategija õppimisvõimele ja -stiilile.

- 4) KOGNITIIV-KÄITUMUSLIKUD KOMPONENDID - Senised uurimused on näidanud, et kognitiiv-käitumuslikke elemente sisalduvad programmid annavad paremaid tulemusi.
- 5) TEHNIKATE PALJUSUS - Efektivsemad programmid on sageli multimodaalsed, kasutatakse enamasti rohkem kui ühte tehnikat ning on suunatud mitmetele kurjategija probleemidele.
- 6) PROGRAMMI STRUKTUUR JA TERVIKLIKKUS - Programmil peavad olema selged eesmärgid, see peab olema hästi struktureeritud ning läbi viidud professionaalsel järjekindlal ja usaldusväärsel viisil. (Kasemets 2003:52,57)

Toetudes uurimistulemustele on maailmas välja arendatud mitmeid multi-modaalseid kognitiiv-käitumuslikke programme. Kurjategijate kognitiiv-käitumuslikud programmid põhinevad sotsiaalse õppimise teorial. Mõned näited: Mõtlemine ja rehabilitatsioon - *Reasoning and Rehabilitation* (Ross, Fabiano, 1985, Wilkinson 2005:70; ref Kasemets 2003); Mõttele esmalt – *Thinkfirst* (McGuire 1995; McGuire 2000; ref Kasemets 2003). Lisaks on erinevaid programme seksuaalkurjategijatele, alkoholi- ja narkosõltlastele. Iga tunnustatud programm sisaldab: teooria käsiraamatut, programmi käsiraamatut, personali koolitamise käsiraamatut. Programmi rakendamisele eelneb programmi läbiviijate koolitus. (Kasemets 2003:52,57)

2.2.1. Probleemid efektiivseks rehabilitatsiooniprogrammide läbiviimiseks

Arenenud riikides funktsioneerib laiaulatuslik kuritegevuse ennetamise süsteem – parim kriminaalpoliitika on sotsiaalpoliitika. Demokraatlikus riigis on aga sotsiaaltöötaja rakendatud nii kuritegevuse ennetamisprotsessi kui ka seadusrikkujatega tehtavasse töösse. Efektiivselt töötavas vanglas on eri osakondade töötajad omavahel pidevalt tihedas tööalases kontaktis. Toimub vajamineva informatsiooni jagamine ja edastamine, üksteise toetamine probleemsituatsioonide lahendamisel. Struktuurilisi vastuolusid loovad näiteks resotsialiseerimise püüdlused ja karistuse täideviimisega seotud turvalisuse küsimused. Osakondadevahelised jäigad ja muutumatud nägemused võivad vähendada töö tähtsust, tekitada mõttetuid vastuolusid. See omakorda tekitab usaldamatuse ja omavahelise võistluse õhkkonda. (Vangla... 2002:18-19,24)

Sotsiaaltöötajate kliendikoormus on suur. Küll on väiksemates vanglates olukord parem, kus sisulise tööga on võimalik rohkem tegelda. Suurtes vanglates nagu Tartu, on see üsna keeruline, kus ühe sotsiaaltöötaja kohta tuleb üle 150 kinnipeetava, siis ei ole mõeldav, et ta neid kõiki tunneks ja neid vastavalt vajadusele nõustaks, vabanemiseks ette valmistaks, rühmatöid läbi viiks jne. Pealegi on kinnipeetavad pidevas liikumises nii vangla siseselt kui ka vanglate vahel ja seetõttu on nendest ülevaadet saada võimatu. Nii esinebki olukordi, kus tuleb iseloomustada klienti ühe kohtumise põhjal ning see jääb ka ainukeseks kontaktiks. Ülesandeid tuleb juurde, kuid sotsiaaltöötajate arv on jäänud samaks. Väga palju tuleb klienditöö asemel lisaks tegelda paberitööga. (Rahuoja 2006:37-38)

Lahendust võiks tuua sotsiaaltöötajate kohtade juurde loomisega või ka mõningate ülesannete lahendada andmine kontaktisikutele (Rahuoja 2006:37-38). Poola vanglasüsteemis on kontaktisikud sotsiaaltöötaja rollis, kelle ülesandeks on vangistatud isikutega usaldussuhete loomine ja resotsialiseerimisele kaasa aitamine (Poola... 2004). Eesti vanglates võiks samuti hakata järk-järgult laiendama inspektor-kontaktisikute tööülesandeid sotsiaaltöötajate valdkonnani välja, mis lihtsustaks ja tõhustaks sotsiaaltöötajate tööd kurjategijatega.

2.3. Kognitiiv-käitumuslik rehabilitatsiooniprogramm Viha juhtimine

Novaco poolt 90ndatel välja töötatud Viha juhtimise originaalkursus (täiendatud 1993-1994. a) oli esialgu mõeldud ambulatoorsete patsientide raviks, mille kestuseks oli kaksteist 90-minutilist sessiooni. Protseduuri käigus selgus, et osadele isikutele kaheteistkümnest kokkusaamise korrast ei piisa ja teistele on jällegi 90-minutiline sessioon liiga pikk. Kellner ja Tutin (1995, ref O'Neill 1999) avastasid, et mõned 30-minutilised sessioonid kaks korda nädalas võivad olla kõige efektiivsemad, sest see stiil kindlustab patsiente parema tähelepanuga. Liiga pikad sessioonid hajutavad vaid tähelepanu ning õppimis- ja omandamisvõime aeglustub. Black ja Novaco (1993, ref O'Neill 1999) avastuste personaalne kogemus näitab, et kui töötada tunnetuslike kahjustustega patsientidega on vajalik sessiooni pikkus kaksteist korda 90-minutilist sessiooni, mis on piisav, et teadvustada ja aru saada viha juhtimise oskustest. (O'Neill 1999:22-24)

Maailmas kasutatavatest programmidest on mõned litsentseeritud s.t. nende kasutamise eest tuleb maksta, teiste materjalid ja kasutamisoigus on kõigile kättesaadav. Käesoleval ajal on Eesti vanglates retsidiivsusrisiki vähendamisele suunatud rehabilitatsiooniprogrammidest kasutusel Viha juhtimine (*Anger Management*) ja Agressiivsuse Asendamise Treening (*Anger Replacement Training*). Viha juhtimise programm on väljatöötatud Suurbritannia Vanglate Ameti poolt 1995. aastal ning hiljem Soomes täiendatud ja kohandatud. Viha juhtimine on esimene rahvusvaheliselt tunnustatud rehabilitatsiooniprogramm, mis on vanglates levinud ja populaarne nii läbiviijate kui kinnipeetavate hulgas. (Keskküla 2005:2; Vangla...2002:3,34)

2.3.1. Viha juhtimise olemus

Viha juhtimise programmi näol on tegu sisseostetud programmiga. Eesti vanglates viiakse seda läbi alates 2001.aastast nüüdseks juba kõikides vanglates. Viha juhtimine on kognitiiv-käitumuslik 18 tundi kestev lühikursus, kus töötatakse oma mõtlemise ja käitumisega loengute, näidisolukordade jälgimise, rollimängude, arutelude ja kodutööde abil. Programmi eesmärk on selgitada osalejatele, mis nendega vihastades toimub, miks on vaja ärritumist kontrollida ja milleks on viha juhtimine kasulik ning anda õpilastele võimalus harjutada viha valitsemist rolliharjutuste abil. Programm on suunatud kinnipeetavatele, kellel on probleeme vihatunde kontrollimises ja kelle agressiivne käitumine on just eelnevast tingitud. Programm pole aga mõeldud neile, kes kasutavad vägivalda manipuleerimiseks, sest need kinnipeetavad suudavad oma tundeid kontrollida. (Kasemets 2005:52,57; Vangla... 2002:34)

O'Neill'i (1999) järgi sõltub individuaalne hinnang edu saavutamiseks aga paljudest osalejate omadustest, sealhulgas

- intellektuaalne võimekus
- tähelepanu
- mälu
- motivatsioon

- raskused informatsiooni käsitlemisel koguse või kiiruse tõttu. See avaldab mõju kohalejõudmise (arusaamise) kiirusele, vajalik on rohkem kordamisi ja vajalik ümbruskond arusaamiseks. (O'Neill 1999:22-24)

Grupi sessioon annab prognoosimatud võimalused, olenevalt sellest kui hästi keemia toimib. Kui on näha, et usalduslikus ümbruskonnas areneb koostoimimine ja üksteise toetamine grupi sees kasvab. Niisugusel juhul lühiajalised ravi astmed võivad ära nullida õppimisvõimalused. See ei tähenda, et terapeut võiks arvata, et ravi kestvus on lahtine. Regulaarne ülevaade edasiminekuks on oluline, kuid terapeut peab hoidma pingelist ajaskaalat riskides mittevajaliku survega patsientidele ja jätma kõrvale jahitav küsimused, mis puudutavad patsientide omandamisvõime kiirust. Tähelepanek näitab, et regulaarsed jätkuvad sessioonid aitavad tugevdada teadmisi ja uuesti kätteõpitud oskuseid. (O'Neill 1999:22-24)

Viha juhtimisel on kolm lähenemise faasi:

- 1) Kognitiivse ettevalmistuse faas – mille käigus aidatakse kursustel ära tunda ärritavaid olukordi ja inimesi, vahet teha vihastamisel ja agressiivsusel, mõista vihastamist ettemääravaid asjaolusid, suunata osalejaid jälgima iseennast vihasena; eristada põhjendatud viha mõttetust, mõista, et Viha juhtimise meetodid võivad olla headeks toimetulekustrateegiateks ning juhitakse osalejaid märkama oma erutuste pinget juba äratundmisahela alguses.
- 2) Oskuste õppimise ja treenimise faas – mille käigus aidatakse kursustel kujundada enesekontrolli viise, harjutada neid meetodeid turvalises keskkonnas, analüüsida olukordi eriaspektidest ning muuta oma irratsionaalseid hoiakuid, ümber kujundada enesele antavaid korraldusi, asetuda teise inimese seisukohale.
- 3) Praktika faas – mille käigus aidatakse kursustel treenida neid oskusi üha raskemates olukordades. (Viha... 2000)

Kursuse keskendutakse vihase käitumise mõistmisel, vihase käitumise positiivsetel ja negatiivsetel tagajärgedel, vihastamise arenemise staadiumitel, vihaste mõtete kontrollil, vihastamise füüsilistele tunnustel, lõdvestumise füüsilise erutusseisundi kontrollimisel, ebaviisakal suhtlemisel, arvustamise ja solvamisega toimetulekul, rühma survega toimetulekul, kontrolli kaotamise ennetamisel (Viha... 2000).

Kursuse juhendajaks võib koolitada kõiki vanglatöötajaid, kelle interaktsioonioskused on head ja kes suudab töötada kinnipeetavate rühmaga. Järelikult on reaalne, et kontaktisikud saavad tulevikus vastava koolituse viimaks läbi antud kursust kinni peetud isikutele. (Vangla... 2002:34)

2.3.2. Viha juhtimise kursuse eeldatavad tulemused

Viha juhtimise kursuse eesmärk ei ole viia osalejad nii kaugele, et nad ei vihasta enam kunagi. Kursusel õpetatakse võtteid, mis lubavad osalejatel tulevikus valitseda oma viha, selle asemel, et viha valitseks neid. Viha valitsemine on kasulik oskus, sest kontrollimatu viha muutub hõlpsasti agressiivseks käitumiseks, mis teeb halba nii enesele kui ka teistele. Viha tundmine ei ole veel agressiivne käitumine, kuna on võimalik vihastada ka ilma rünnakut alustamata. (Viha... 2000)

Viha juhtimise programmi eeldatavad tulemused on (Viha... 2000):

- 1) Suurem paindlikkus ärritavate olukordade analüüsimisel, realistlikumad ootused iseenda ja teiste inimeste suhtes, paremad võimed oma ootuste reaalsusega vastavusse viimisel;
- 2) Iseendale antakse rohkem positiivseid ja vähem negatiivseid korraldusi;
- 3) Vähem ärritavaid olukordi ja ebameeldivaid kogemusi;
- 4) Paranenud toimetulekuoskuste rakendamine suhtlemisel teiste inimestega.
- 5) Ründava käitumisviisi nõrgenemine ja probleemi lahenduslikke reaktsioonide tugevnemine ärritavates olukordades ja korduvates stressoritega toimetulekul.
- 6) Paranenud isiklik komforditunne.

Kursus toob kõige rohkem kasu juhul, kui selle käigus käsitletakse näidetena tõsielujuhtumeid. Teadlik enesejälgimine annab võimaluse märgata endaga toimuvaid arenguid. Kui inimene tunneb olukordi, milles ta kergesti vihastab, ja teab, mis nimelt teda nendes olukordades vihale ajab, siis on tal kergem oma käitumist juhtida. Olukordade hilisem analüüsimine võimaldab õppida nii õnnestumistest kui ka ebaõnnestumistest. (Viha... 2000)

3. UURIMUS

3.1. Eesmärk

Uurimustöö eesmärk on selgitada välja rehabilitatsiooniprogrammi „Viha juhtimine” mõju kinnipeetavate käitumisele edaspidise vangistuse jooksul vanglas ning kinnitada või ümber lükata eelpool püstitatud hüpoteesid.

Uurimustöö eesmärgi täitmiseks püstitas töö autor uurimusküsimused, et mõista programmis osalenud kinnipeetavate arvamust antud programmi mõjust nende käitumisele ja ootusi läbiviijatele:

1. Kuidas süüdimõistetud räägivad programmi efektiivsusest?
2. Kuidas programmis osalenud hindavad läbiviijate kompetentsust?
3. Kuidas programmis osalenud räägivad viha tekkepõhjustest?
4. Kuidas süüdimõistetud tulevad toime enda vihaga kriitilistes situatsioonides?

3.2. Metoodika

Uurimustöö koostamisel on kasutatud uurimismeetodina kvalitatiivset poolstruktureeritud süvaintervjuud. Üldiselt on tunnustatud, et induktiivse ja avastusliku uurimustöö jaoks on kvalitatiivsed uurimismeetodid kõige paremad, kuna võivad viia hüpoteeside püstitamiseni ja seletusteni (Neumann 2003:23). Süvaintervjuu eeliseks on see, et me võime saada palju täpsema ja selgema pildi vastaja seisukohtadest või käitumisest. See on võimalik lahtiste küsimuste tõttu ja seetõttu, et vastajad on vabamad vastama nii, nagu nad mõtlevad, kuna ei ole piiratud vastamist mõne alternatiiviga (Ghauri, Grønhaug 2004:113).

Empiiriline osa annab ülevaate respondentide arvamusest „Viha juhtimise” kursuse kohta, programmi mõjust nende käitumisele kriitilistest situatsioonides, suhtumisest programmi läbiviijatesse, ettepanekutest kursuse paremaks läbiviimiseks ning toimepandud kuriteo põhjustest ja seosest vihaga.

3.2.1. Meetod

Intervjuude läbiviimiseks valmistas töö autor ette küsimustikud, võttes aluseks töö sissejuhatuses püstitatud hüpoteesid ja kursuse tausta. Programmi läbinud kinnipeetavate küsimustik koosneb kokku kuueteistkümnest küsimusest, mille abil selgitatakse välja respondentide arvamus Viha juhtimise kursusest, selle mõjust ja kasulikkusest nende käitumisele, viha tekkepõhjused vanglas ja nendega toimetulek konfliktsituatsioonides, toimepandud kuriteo seos vihaga ning ettepanekud kursuse läbiviijatele. Küsimustik on esitatud LISAS 1. Respondentide kaldumisel teemast kõrvale ei katkestatud neid, vaid anti võimalus jutt lõpetada ja suunati küsimustega teema juurde tagasi. Uurimuse paremaks läbiviimiseks pidas töö autor vajalikuks koostada lisaks küsimustiku Viha juhtimise programmi läbiviijatele, mis koosneb kümnest küsimusest. Küsimustik annab ülevaate programmi läbiviijate kompetentsusest, Viha juhtimise kursuse grupi liikmete valikukriteeriumitest, programmi sisust, läbiviimise käigus tekkinud probleemidest ja mõjust kinnipeetavatele. Küsimustik on esitatud LISAS 2.

Intervjuude analüüsimeetodina on kasutatud temaatilist analüüsi. Kõigepealt töö autor kirjutas välja ja märkis tekstis ära sümbolitega pausid, ohked jne. Teisena luges töö autor korduvalt intervjuusid, et leida sarnasusi ja korduvusi kõikides intervjuudes. Seejärel võrdlusmaterjalina kirjutas autor Vangiregistrist välja andmed respondentide distsiplinaarkaristuste ja intsidentide kohta, mida oli maksimaalselt 36 (LISA 3).

3.2.2. Valim

Valimiks on kokku 27 programmis osalenut, kelledest 17 on vanglast juba vabanenud. 10 programmis osalenud uuringu ajal karistust kandva süüdimõistetuga viis töö autor läbi intervjuud, mis kestsid ajavahemikus 20 minutit kuni pool tundi. Intervjueeritavatest kõik kümme olid meessoost kinnipeetavad. Intervjueeritavateks 21-51 aastased isikud keskmise vanusega 34 aastat, kes kannavad antud hetkel karistust Tartu Vanglas. Intervjueeritavaid teavitati eelnevalt intervjuust, keeldujaid ei olnud. Respondendid olid teadlikud, et kogu

nende juttu protokollitakse ja kasutatakse uurimustöös. Süüdimõistetud osalesid uuringus vabatahtlikult. Uurimuses esitatud intervjueeritavate süüdimõistetute nimed on konfidentsiaalsuspõhimõtet arvestades muudetud. Ülejäänud 17 programmi läbinud ja nüüdseks vanglast vabanenud meessoost isikud on 20-47 aastased keskmise vanusega 31 aastat, kellede käitumise muutumist ja distsiplinaarrikkumiste arvu ja raskust vaatles töö autor Vangiregistri andmetest. (LISA 3)

3.2.2. Protseduur

Intervjuu programmi läbinud süüdimõistetutega viis lõputöö autor ise läbi Tartu Vanglas ajavahemikus 26.03.2007 – 05.04.2007. Intervjuu läbiviimiseks taotleti eelnevalt vangla direktorilt luba, hiljem ka respondentide nõusolekut intervjuu andmiseks. Intervjueeritavate nimekiri saadi Viha juhtimise programmi läbiviijatelt. Paralleelselt praktikaülesannete täitmisega intervjueris lõputöö autor nelja Tartu Vangla süüdimõistetut, kandes vanglaametnikule ettenähtud vormiriietust. Ülejäänud kuuetele respondentile esitati küsimusi töövabal päeval erariideid kandes. Intervjuu läbiviimise kohtadeks olid süüdimõistetute hoone korrustel asuvad vestlusruumid ja tööülesandeid täitvate kinnipeetavatega tuli intervjuu läbi viia AS Vanglatööstuse puhkeruumis. Intervjuu läbiviimise muutis raskeks diktofoni puudumine, mistõttu tööautoril kulus hulk aega vestluse protokollimisele. Samas oli võimalik koheselt ebaoluline lause intervjuu fikseerimisel välja jätta. Läbiviidud intervjuu tulemusi võrreldi vangistusregistrist välja kirjutatud andmetega, milline osutus kõige ajamahukamaks protseduuriks.

3.2. Intervjueeritavate vastuste analüüs teemade järgi

Töö autor toob välja küsimustike teel saadud intervjuud ja analüüsib neid lühidalt, kuid antud intervjuude kokkuvõttes osas tuuakse võrdlusena kõikide programmis osalenute andmed vangistusregistri põhjal. Alljärgnevate andmete analüüsimisel võivad tekkida kordused, mis on põhjustatud sellest, et respondentide poolt käsitletud erinevad teemad on omavahel seotud ja esitamisel on neid keeruline eristada. Intervjuerimisel eristusid kinni peetud isikud oma vastuste andmisel teineteisest just sõnaoskuse poolest. Mõned

respondendid nõustusid küll intervjuu andmisega, kuid olid väga nipsisõnalised. Teised jällegi rääkisid avameelselt ja tihtipeale kaldusid teemast kõrvale, hakates intervjuueeritavaga suhtlema kui psühholoogiga.

Intervjuueeritavateks olid Tartu Vanglas karistust kandvad kinnipeetavad, kes on läbinud „Viha juhtimise” programmi ajavahemikul 2004 – 2006. a. Enamik neist ei tundnud ise vajadust osaleda antud programmis. Sihtgrupi valik toimus kahes etapis: I etapp – kontaktisikute soovitusel (kinnipeetavad kellel on esinenud viimase 6 kuu jooksul probleeme käitumise juhtimisega, on sagenenud agressiooni juhtumeid kaaskinnipeetavate ja/või vanglatöötajate suhtes); II etapp - grupijuhendajatega eelvestluste läbiviimine kandidaadi sobivuse hindamiseks. Kõik intervjuueeritavad väitsid, et osalesid kõigis ettenähtud seanssidel s.o poolteist kuud (1 kord nädalas).

3.5.1. Eelnev vajadus osaleda Viha juhtimise programmis

Intervjuude analüüsimisel selgus, et enamik respondentidest ei tundnud vajadust osaleda antud programmis. Põhjuseks võib olla see, et seadusrikkujad ei tunnista probleemi oskamatuses viha taltsutada. Programmi tõhusaks läbiviimiseks on aga vaja individipoolset taht ja soovi osaleda erinevates Viha juhtimise kursuse rollimängudes jne. Kümnest intervjuueeritavast nelja kinnipeetavat kutsus viimase nõusolekul osalema Viha juhtimise programmis sotsiaaltöötaja. Üht neist ajendas liituma antud kursusega igavuse tunnetamine vanglas, teise pani kirja kontaktisik peale konfliktolukorda. Neli süüdimõistetut osales eelnevalt aga joovastivabas osakonnas läbiviidavas eluviisitreeningus, kust hiljem suunati kogu grupp Viha juhtimise programmi.

3.5.2. Viha juhtimise programmi sisu

Viha juhtimise kursuse eesmärgiks on läbiviijate sõnul: *õpetada karistust kandvatele isikutele võtteid viha edukaks kontrollimiseks ja agressiivsuse juhtimiseks. Kursuse läbivateks teemadeks on: vihastavate olukordade analüüsimine, kehakeele valitsemine,*

rahustavad mõtted, lõdvestumine, käitumise juhtimine, kriitikale ja solvangutele reageerimine, grupi mõjud ja käitumisviisid grupis, kriitilised olukorrad ja käitumine.

Intervjuudest selgus, et kõik intervjuueeritavad olid aru saanud, millistest seanssidest koosneb viha juhtimise programm. Mõned näited:

K 1: Igasugused testid, negatiivsete situatsioonide loomine, näited vanglaelust, kus on tülisid tekkinud. /.../ Rollimängud (1 kinnipeetav ja sotsiaaltöötaja) võeti videolindile, hiljem analüüsisime. Tegime ka õpetlikke harjutusi.

K 3: Küsiti meilt, mis põhjusel vihastad ja anti näpunäiteid, kuidas maha rahustada. Õpetati piltlikult kümneni lugema, mitte välja tegema ja minema astuma, kui keegi tüli norib. /.../ Vanglas suht raske rakendada, kuna siin viiakse nii kaugele, et lähed kergesti endast välja. Muidugi peab end tagasi hoidma ja mitte välja tegema, probleemi tekitama.

K 4: Tegime rollimänge, lõdvestusharjutusi. Kaamera ees rollimänge kuidas vihastada.

K 5: Filmisime iseennast vihastavates situatsioonides ja pärast vaatasime kõrvalt. Enamjaolt ikkagi rollimängud. Situatsiooni andis sotsiaaltöötaja ette (kaks kinnipeetavat omavahel).

K 6: Kõigepealt seletati, mis on viha. Mis ta endast kujutab. /.../ Siis suhtlemisõpetus, vormid. Kuidas on kõige normaalsem suhelda. Noh. Rollimängud muidugi ka. /.../ Mingi mediteerimise asi oli ka. Suht ei mäleta, sest vaikuse hetkel kipun magama jääma.

K 9: Inimese hetkeemotsioonid, ärritavad faktorid /.../ n-ö viha taltsutamine, enesekontroll. Rollimänge tegime, vaatasime videoklippe.

Intervjuueeritavatel oli Viha juhtimise kursusest ja selle komponentidest ülevaade olemas. Igaüks suutis nimetada mingit viha kontrollimise valdkonda, mis kattus läbiviija poolt väljatooduga.

3.5.3. Programmi kasulikkus ja õpitud oskuste kasutamine kriitilistes situatsioonides

Respondentide intervjuudest lähtuvalt pidasid paljud end üldiselt rahulikuks inimeseks, kes ei satu nii tihti kriitilistesse situatsioonidesse, kuid vajadusel oskavad käituda ilma vihastamata. Respondentide arvates tuli Viha juhtimise kursus igati kasuks v.a ühele neist, kes väitis, et kursus oli tema jaoks ajaraiskamine.

K 1: Kõvasti olen rahulikum n-õ enesevalitsemine töötab paremini./.../ On võimalik välja vihastada, kuid võtab aega kõvasti. /.../ Maa ilma arusaam täielikult muutus pärast. Näen asju teisest vaatevinklist.

Kriitilistes situatsioonides: Jään erapooletuks, /.../ kuulan ära. Jutt läheb ühest kõrvast sisse ja teisest välja. /.../ Kui keegi karjub, las karjub, saab hingelt ära, kuulan teda ja filtreerin.

K 2: Olen muidu üldse rahulik tüüp, aga kindlasti tuli kursus kasuks. Ainult üks probleem oli, millepärast olen ka vanglas. /.../ Kasutan lumepalliefekti, osata takistada veeremine, ise järgi jätta.

Kriitilistes situatsioonides: Üldiselt ei teki. /.../ Tean kus olen, mul on oma positsioon vanglas olemas, kõik on paika loksunud. /.../ Olen saanud kõik rahulikult lahendada, füüsilist vägivalda pole olnud. Püüan teisi rahustada. /.../ Venelastega on ainult raske.

K 3: Üldiselt olen rahulik. /.../ Midagi ikka õppisin. Kuidas vältida konflikte, lõdvestuda.

Kriitilistes situatsioonides: Loen kümneni ja mõtlen asja läbi peas. /.../ Püüan mitte alluda provokatsioonidele. Mitte vihastada.

K 4: Eks ikka. Olen ennast tähele pannud, jälgin end. Ei tee teistest välja, kõnnin lihtsalt edasi, ei tee jorutamist välja. /.../ Päriskas vihaseks pole läinud./.../ Niiviisi rusikatega. Vabaduses on sellistes olukordades lihtsam

Kriitilistes situatsioonides: Kas kõnnin juurest minema ja ei tee välja. Küll teine järgi jätab, kui temast välja ei tee!

K 5: Mingil määral küll. /.../ Suht mõttetu programm siiski. Selline tunne nagu oleksin närvilisem. /naerab/ Nad ei osanud läbi viia. Kas nad üldse mingi kursuse on läbinud?

Kriitilistes situatsioonides: Üritan rahulikuks jääda. /.../ Endale ei ole probleeme vaja. Enda huvides tuleb jääda rahulikuks.

K 6: Võib-olla natukene, mitte väga palju.

Kriitilistes situatsioonides: Sunnin end rahulikuks jääma. Tean, et kõiki asju saab rahumeelselt ajada.

K 7: Ütleme nii, et programmist olin teadlik. Väljas olles oskasin juba enne inimestega manipuleerida.

Kriitilistes situatsioonides: Olenevalt situatsioonist. /.../ Minu põhimõte on selline, et kui otseselt minu õigusi ei piirata. Kui jah, /.../ siis lähen lõpuni välja. Tuleb arvestada, et see on siiski vangimaja. Siin oma spetsiifika. Mõnes kohas tuleb järgi anda, mõnes ei. /.../ Üldjuhul olen vältinud probleeme. /.../ Viimased viis aastat ei ole mitte kellelegi siin tõestama pidanud.

K 8: Aja raiskamine.

Kriitilistes situatsioonides: Vanasti andsin vastu hambaid. /.../ Nüüd jooksen ära. /naerab/

K 9: Kindlasti. /.../ Ei vihastu iga tühise asja pärast. Enne mõtlen.

Kriitilistes situatsioonides: Oleneb situatsioonist, olukorrast. /.../ Tavaliselt ei pööra tähelepanu.

K 10: Ütleme ausalt, /.../ et kuna olen asju analüüsiv inimene, siis midagi üllatavat ei tulnud.

Kriitilistes situatsioonides: Vangla oludes /.../ vestlen psühholoogiga. Helistan talle.

Üks respondentidest väitis kindlalt, et Viha juhtimise kursus ei olnud tema jaoks midagi muud, kui ajaraiskamine ja teine ei õppinud programmis osalemisel midagi uut juurde. Teiste kinni peetud isikute arvates käis antud isik seal kursusel ka selleks, et sektorist ära saada ja nalja teha. Kontaktisikute sõnul on tegemist süüdimõistetuga, kes oskab väga hästi talitseda vajadusel oma viha ja manipuleerida kaaskinnipeetutega. Üks intervjuueeritav

tunnistas aga, et tema ei õppinud programmis osalemisel midagi uut juurde, kuid läbivijate sõnul on antud isik osalenud eelnevalt paljudes sotsiaalprogrammides ja lisaks suhtleb sageli vangla psühholoogiga.

3.5.4. Viha juhtimise programmis osalenute valik

Viha juhtimise programm on läbivijate arvates mõeldud ennekõike kinnipeetavatele, kellel on esinenud viimase 6 kuu jooksul probleeme oma käitumise reguleerimisel, emotsioonide juhtimisel. Paljud respondendid soovivad aga kõikidel läbida vastava kursuse, kuna vangla on koht, kus pingeid tekib pidevalt ja sinne olukord on rusuv. Samas mainiti, et igäüks saab sellelt kursuselt midagi kasulikku. Programmi peaks respondentide arvates suunatud olema eelkõige isikutele, kel on probleeme enese kontrollimisega, kes on kergesti ärrituvad ja kipuvad vägivaldselt käituma ning kes kannavad karistust enesevalitsemise kaotamise tõttu.

K 1: Need inimesed, kes ei suuda end talitseda.

K 2: Tegelikult võiks kõik käia. /.../ Kellel ikka juuste all miskit on, et ei käida niisama aega veetmas.

K 3: Närvilisi on siin küllalt. Olukord on rusuv.

K 4: Võiksid küll kõik käia. Mingit abi saab igäüks. Paljud istuvad mitte enesevalitsemise tõttu kinni.

K 5: Need, kes ei suuda end kontrollida. Kui oskaks keegi läbi viia, siis võiks kõik käia.

K 6: Kellel on probleeme vihastumisega, enda kontrollimisega.

K 7: Ma ei tea. Mulle peaks suunatud olema, kuna on probleeme vägivaldse käitumisega. Inimesed, kellel meeldib palju rääkida, selles mõttes, kes palju tõtt kipuvad näkku ütleva.

K 8: Väga vihastele meestele. /naerab/

K 9: Seal peaks kõik käima

K 10: Peaks olema neile mõeldud, kes on kergesti ärrituvad. Mõtlematult tegutsevad paanikahoogudega inimesed.

Respondentide intervjuudest selgus, et kursusel osalenud omavad ülevaadet, kes võiksid ning kes kindlalt peaksid osalema antud kursusel. Üks respondentidest tunnistas isegi, et kursus on mõeldud kindlasti temale, kuna on kalduvus vägivaldselt käituda. Ühe respondendi arvates aga ei tohiks programmis osaleda need, kes käivad aega veetmas väljaspool sektorit ega võta tõsiselt kursusel õpetatut.

3.5.5. Programmi mõju käitumisele

Iga sotsiaalprogrammi eemärk on positiivne mõju kinnipeetavatele, et mõõta hiljem programmi kasulikkust. Üheks mõjususe mõõtmisviisiks on muidugi kinnipeetute käitumise kontroll läbi distsiplinaarrikkumiste võrdluse vangistusregistrist.(LISA 3) Kursuse läbiviija sõnul on kinnipeetavad pärast programmi läbimist avatud rohkem suhtlemisele, analüüsivad olukordi, pöörduvad abi saamiseks ja konsultatsiooniks spetsialistide poole. On isegi huvilisi sarnaste programmide jätkamiseks vanglas.

K 1: Olen pärast kursuse läbimist rahulikum, mitte endine. /.../ Enne olin kapriisne, asjadest oli oma arusaam, üritasin olla igas olukorras liider /.../ Et olla liider, peab lööma lihtsalt „hambad kurku”. /.../ Enam ei ole ma liider. /.../ Praegu mõtlen juba seda, millepärast ma üldse elan.

Tõendid: Enne oli kuus tõsist rikkumist. Kuus-seitse viimast kuud ei ole olnud ühtegi rikkumist. /.../ Kursus muutis maailmast aru saama. Ülejäänud on ise muutunud.

K 2: Kursusest oli kasu, sest iga rääkimine võõra inimesega tuleb kasuks vanglas. Saab rääkida teistel teemadel, mis paneb end inimesena tundma. Pärast kursust tunnetan

kriitilisi hetki. Kasutan näiteks lumepalliefekti, milleni see võib viia. /.../ Kümme aastat istuda ei tahaks enam. Enne olla ise kannataja ja kasvõi kuul aega valutada.

Tõendid: Raske küsimus. /.../ Ametnikesse suhtun nii nagu alati. Nagu tuleb suhtuda. Kaas kinnipeetavatesse suhtumine teine, eriti narkomaanidesse. Kui küsib kohvi siis saadan p...e. Normaalsele inimesele annan aga kohvi ja hiljem saan vastu. Hetkel suhtlen viiekuue inimesega sektoris tihemini. Oleme nagu perekond. Oma suhtlusring tekkinud. /.../ Ei jõua enam kuulata vägitegusid, kes kiitlevad pidevalt.

K 3: Oma mõtteid suudan nüüd mujale viia. Õppisin seda kõige rohkem. Enam ei võta kõike hinge. /.../

Tõendid: Suhted liiguvad positiivses suunas nüüd. /.../ Enne kursust otsisin igas ühes vaenulikkust. Nüüd hoian aga oma närve. Ei hakka iga asja peale vihastama. /.../ Püüan head teha.

K 4: Kindlasti olen rahulikum. Isegi kontakt ütles. /.../ Peale seda programmi vähemasti ise arvan et olen rahulikum. /.../ Algul tögati sektoris programmi pärast. Kuna välja ei teinud, siis jäeti järele. Soovitus kursuseks; rohkem individuaalset tööd, sest karakterid on erinevad.

Tõendid: Kindlasti mingil määral. /.../ Ametnikest tuleb ka aru saada. Oleneb muidugi valvuritest. Mõni on ikka väga ülbe. Mida rahulikumalt räägid, seda parem koostöö. Saavutad nagu enam. /.../ Vanglas on väljakujunenud seltskond. Kõigiga ju ei suhtle. Mõningad teavad, et neil pole õigus, kuid ikka vaidlevad. Kui aga rahulikumalt asju ajada, siis saavutad ka enam. /.../ Ehk ma vähe istunud olin ka. Olin närviline. /.../ Ma ei kahetse, et läksin sinna kursusele!

K 8: Olen muutnud tunduvalt rahulikumaks. /.../ Austan kaas kinnipeetavaid. Ma mõtlesin, et mina olen ainuke idioot. Nüüd sain teada, et on päris vihaseid vendi. Kui neid ajab vihale see, kui korrapidaja käsib midagi. /naerab/

K 9: Ikka rahulikumaks. Vaatan teise pilguga nüüd kõike. Analüüsin enne kõik läbi, kui tegutsema hakkam. /.../ Suhtumist olen muutnud küll. Vastavalt sellele, kuidas suhtutakse minusse, nii mina teistesse.

K 10: Sain veendumust, kinnitust juurde, et toimin õieti.

Tõendid: Alates 2004 märtsikuust olen eemaldunud kaas kinnipeetavatest täielikult. /.../ Kuna ei raja teed tagasitulekuks. /.../ Mis puutub ametnikesse... /.../ On ametnikke, kellel on endal eraelus probleeme, siis tulevad elavad siin välja. /.../ Suhtun täiesti neutraalselt. On valvureid, kes üritavad tajuda, mis pinged sees on.

Paar intervjuueeritavat väitsid, et Viha juhtimise kursus ei muutnud nende käitumist ega suhtumist mingil moel. Nemad on jäänud pärast kursust endiseks ja oma suhtumist nii kaas kinnipeetavatesse kui ka ametnikesse muutnud ei ole. Vangiregistri andmete järgi on aga antud isikute distsiplinaarrikkumiste arv vähenenud. Üksikuid rikkumisi küll on, küll aga pole need seotud isikute enesekontrolli kaotamisega. Järelikult ei tunnista respondendid endapoolset muutust nii käitumises kui ka suhtumises.

K 6: Arvan, et olen endine. Suhtumist ametnikesse ja kaas kinnipeetavatesse muutnud ei ole. /.../ Olen ühtemoodi suhtunud.

K 7: Ma arvan, et olen endine. Siin sees on niivõrd palju erinevaid situatsioone. Oma suhtumist muutnud ei ole. /.../ Intsident kontaktisikuga juhtus seepärast, et ta oskas olukorda ära kasutada.

Üks respondentidest kinnitas, et on pärast Viha juhtimise kursust närvilisem, kuid see on tingitud läheneva vanglast vabanemise tõttu. Samas väidab isik, et antud programm ei oma mingit mõju tema käitumisele, osalema nõustus vaid uudishimust, soovist näha, mis kursusel toimub. Vangiregistri andmete järgi ei ole antud isikul nii enne ega pärast kursusel osalemist ühtegi distsiplinaarrikkumist, kuigi on registreeritud kaks intsidenti, millele pole järgnenud vastavat karistust.

K 5: Olen närvilisem, kuna vabanemine läheneb. Suhteliselt rahulik inimene olen muidu. /.../ Siinne seltskond muudab närviliseks. Lühiajalist väljasaatmist ootan, mis tekitab pinget. /.../ Tahtsin kõigest osa võtta. Näha, mis toimub.

Tõendid: Kui inimene ei ole austust ära teeninud, siis ei austa. /.../ Näiteks mõni kinnipeetav. Programm ei mõjuta käituma paremini. Kui teine suhtub minusse hästi, siis mina ka.

Analüüsidest respondentide ütlusi ja võrreldes vangiregistri andmeid selgus, et antud isikutel on eelnevalt olnud probleeme enesevalitsemisega. Respondentide poolt toime pandud distsiplinaarrikkumised vanglas on sisult kas päevakorra rikkumine, vanglaametnike korralduste eiramine, solvamine ebatsensuursete väljenditega jne. Pärast vastava kursuse läbimist on olnud küll mõningaid rikkumisi, mis on seotud aga enamasti keelatud asjade, esemete omamisega. Järelkult on programmis osalenud süüdimõistetud hakanud paremini käituma, mida tõendab ametnike seaduslike korralduste täitmine.

3.5.6. Vihastamise põhjused

Inimesi vihastavad vanglas olles erinevad asjad, olukorrad. Respondente intervjuerides selgus, et paljusid ärritab koht, kus nad karistust kannavad, sinne asjaajamine, päevakava, enda poolt toimepandud teo tagajärg jne. Vihastamise põhjustena toodi välja veel ebaõiglus, rumalus, televisioonist näidatavad armastus- ja vägivallastseenid, teadmatus, rutiin, ametnike omavaheline koostöö puudulikkus, valetamine, kindla päevakorra häirimine ja isegi vanglas tehtava töö eest saadav vähene tasu.

K 1: Vihastavaid asju on. /.../ Vihkan, kui telekast, ajalehtedest näidatakse poolalasti naisi. Kui filmides on armastustseene. /.../ Väga vihkan, kui telekast tuleb vägivaldne stseen. Samas vihastan ja /.../ samas on kahju inimestest. Olin ka kunagi sõjamees – nüüd tahan rahu.

K 2: Istumine. Rutiin ajab vihale. /.../ Kui kinnipeetav teeb jama, on kohe jama. /.../ Päevakava, korraldus vanglas (logistika) ajab vihale, /.../ ametnike omavaheline koostöö. Teeb närviliseks, kuna ei tea midagi ette. Sisekorraeeskirja muudatus ajab vihale jne

K 3: Vihastab valetamine. /.../ Kui olen korra petta saanud, siis ei usalda enam neid. Alatus ja kõik sellised asjad. /.../ Vanglas on valetamist koguaeg. Ei tee välja enam.

K 4: Vihale ajab see, et ma üldse siin olen. Et vabaduses vihale läksin, /.../ alkoholi tarvitasin. Et vahel kirju ei saa, /.../ ülemustele peale hüpata ei saa. /.../ Tuleb iseendaks jääda, rahulikuks jääda. /.../ Näiteks teen suitsu.

K 5: Mind ajab vihale, kui inimesed on rumalad. Kui küsitakse asju, mida mina ei pea teadma. /.../ Küsigu ja pöördugu valvurite poole.

K 7: Kindlasti on asju, mis mind vihastavad. /.../ Mingit stampolukorda ei ole. Vihale ajab see, kui kindlat päevakava häiritakse. /.../ Suht pisiasjad muidugi. Näiteks hilisem helistamine. /.../ Olukorrad, mille lahenemine minust ei sõltu, vihastab.

K 8: Iga inimene muutub vanglas vihaseks. /.../ Isegi see ajab vihale, kui vihma sajab või päike hommikul silma paistab. /naerab/ Kursusel tehti see selgeks, et kui vihma sajab, siis minust see ei sõltu. /naerab/

K 9: Ebaõiglus ajab mind käima. /.../ Nii kinnipeetavate kui ka administratiivi poolt. /.../ Kui üht karistatakse, teist aga mitte. Tavaliselt hindan olukorda ja vastavalt sellele annan kas siis kohtusse või ...

K 10: Vanglaelu ajab vihale. /.../ Teeme lihtsa näite, /.../ tahetakse, et tehtaks tööd aga tasu on ju naeruväärne. Ei saa keskenduda tööle, kuna igati tahab midagi. /.../ Sektoris on aga selgrootud intrigandid või „Mikitamäe libud”. /.../ ilme ees ühed ja selja taga hoopis teised. Selliseid siin 95 %.

3.5.7. Toimepandud kuriteo seos vihastamisega

Intervjuudest selgus, et pooled küsitletutest tunnistavad, et nende poolt toimepandud tegu on otseselt või kaudselt seotud vihastamisega. Mõnel respondendil aitas enesevalitsemise kaotada alkohol, mis viis hiljem konfliktini.

K 1: On seotud vihaga, liidri kohaga. Süüteo toimepanemise käigus tekkis ekstaasiseisund. /.../ Nüüd ei meeldi enam veri, kuid varem meeldis vaadata kuidas veri jookseb.

K 2: Jah. /.../ Läks kakluseks. Nii hulluks, et üks jäi maha. /.../ Ei saa aru, kuidas nii juhtus, /.../ pole selline inimene. Eks sada tuhat asja, mis kokku langes. /.../ Viga ei saa ainult endas olema. On ennegi selle inimesega konflikte olnud.

K 3: Kindlasti.

K 4: Esimesel kohal alkohol ja siis vihastamine. /.../ Ei oleks alkoholi, poleks vihastamist. Alkoholi joobes ei valitse end enam.

K 5: Mingil määral ikka. /.../ Olin alkoholi joobes, vihane, sest inimene ei maksnud mulle raha ära.

Täpselt pooled respondentidest kinnitasid, et nende poolt toimepandud kuritegu ei ole seotud vihastamisega. Üks kinnipeetav tõi põhjuseks alkoholi, teine aga enese elus pettumise. Üks intervjuueeritav aga põhjendas enda vanglasse sattumist põhimõttekindlat tegutsemist, kus võla tagasi nõudmisel ei saa olla tegemist vihahooga. Vangiregistri andmetest selgub, et ühel neist isikutest, kes eitas oma süüteo seotust vihaga, on toimepandud süütegu enesekontrolli kaotamisel, kuna kannab vanglas karistust ametniku ähvardamise ja vägivalda osutamise tõttu. Ülejäänud, kes eitasid viha ja vägivalda seotust, on registri andmete põhjal toimepannud vargusi, röövimisi ja dokumendi võltsimist.

K 6; K 7: Ei ole

K 8: Ei kindlasti mitte. Alkoholi tõttu istun siin.

K 9: Vihahoost? /.../ Enne ikka põhimõttest! Kui lähed ikka võlgu küsima tagasi, siis ei saa olla vihahoost. /.../ Viha on see, kui kasutada füüsilist vägivalda, /.../ lähed kellegile kallale. /.../ Minul nii ei olnud.

K 10: Vihaga ta seotud ei ole. /.../ Minu enese elus pettumusega. /.../ Kui te küsite, kas tunnen end toimepandud teos süüdi, /.../ siis, jah.

Enamikel respondentidest on olnud Vangiregistri andemete järgi vangistuse jooksul probleeme enese kontrollimisega, kuid peab tõdema, et pärast kursuse läbimist on märkimisväärselt vähenenud rikkumiste arv.

3.5.8. Ettepanekud läbiviijatele

Respondentide arvates võiks kursuse sihtgrupi valikul arvestada isikute individuaalseid erinevusi. Grupitöodes on lihtsam osaleda, kui kaas kinnipeetavad on ühte tüüpi karakteritega. Samas peaksid rollimängud olema reaalsemad. Intervjueeritavate sõnul ei ole lihtne käsu peale vihastada ja osaleda rollimängudes. Analüüsides intervjuusid selgus, et paljudele kinnipeetavatele ei meeldi esineda. Neid häiris rollimängude filmimine ehk siis avalik esinemine. Ühe respondendi arvates häbenevad kinnipeetavad teiste ees rollimänge teha.

K 2: Ettepanekud: Kursusele võeti ühe sektori kinnipeetavad. Kinnipeetavad häbenesid rollimänge teha. Hiljem sai aga toimima. /.../ Grupp peab ühte sulama. Psühholoog sai hästi hakkama

K 3: Ettepanekud: tema sunnib mind vihastama. Ei saa käsu peale vihastada. Võiks kuidagi teistmoodi teha kursust.

K 4: Ettepanekud: käsu peale ei oska vihastada ja veel videolinti. Ei oskagi öelda, kuidas oleks pidanud tegema. Too ei istunud meile kellegile. Muidugi esimest korda grupitöö. /.../ Ei oska esialgu midagi tahtagi. Vihastamine on tingitud alkoholist. Tahangi kontrollida alkoholi tarbimist. /.../ Teadmised on olemas, on kergem elada.

K 7: Ma ei kujutagi ette, kas ongi üldse vaja seda programmi. Väljas on rohkem võimalik vältida. Jalutad lihtsalt minema. Olenevalt muidugi situatsioonist ja olukordadest. Kasu on niipalju, et kusagil on kirjas, et olen läbinud. Midagi uut teada ei saanud. Olen suhteliselt palju lugenud.

Ettepanekud: Rollimängud teha reaalsemate olukordadena. Sinna oli valitud eritüüpi inimesed. Ühed kinnisemad kui teised. /.../ Valida tuleks ikka ühtetüüpi inimesi.

K 9: Kindlasti kasutan pärast vabanemist saadud teadmisi. Näiteks kõnnin minema lihtsalt. /.../ Kasu oli küll kursusest.

Ettepanekud: Ettepanekuid ei ole mõtet teha, niikuinii ei täideta.

K 10: See, mida nad rääkisid, andsid mulle enesekindlust juurde. Mida ma ise mõtlen, teen õigesti.

Ettepanekud: Grupitöid võiks rohkem olla. Näiteks toimetulek vanglas, kuna olen ise eemaldunud kriminogeensest kontingendist, kuna puudub suhtlusringkond.

Paar intervjueeritavat ei olnud rahul läbiviijatega ja nende oskusega juhtida antud kursust. Soovitati isegi läbida eelnevalt vastav koolitus. Tartu Vangla Viha juhtimise programmi läbiviijad on aga läbinud eelnevalt koolituse „Viha juhtimise, sotsiaalsed oskused ja moraalsed dilemmad”. Üks läbiviijatest on spetsialiseerunud lisaks veel ka noortele kurjategijatele.

K 5: Programm oli imelik, pidi esinema. Programmiga rahulikuks jäämine ei ole seotud. /.../ Kui plahvatan, siis võib kõike juhtuda. Muidu olen rahulik tüüp: Selgeks tuleb asju rääkida või minema kõndida.

Ettepanekud: Nad võiksid ise selle programmi läbida. Mingil koolitusel osaleda. /.../ Nad ei osanud läbi viia.

K 6: Läbiviijad ei osanud seda kursust hästi teha.

Ettepanekud: Võiksid arvestada iga inimese individuaalset erinevust. Teema valikud vastavalt erinevatele inimestele./.../ Seal oli toodud mingid olukorrad, kus mina ei kujutaks ettegi, et vihastuks.

3.6. Kokkuvõtte juhtumianalüüsides ja võrdlus vangistusregistri tulemustega

Antud intervjuusid analüüsides selgus, et kuigi algselt respondendid ei pidanud vajalikuks osaleda Viha juhtimise kursusel siis tunnistasid hiljem, et antud kursusest oli igati kasu

edaspidise vangistuse jooksul toimetulemisel kriitilistes situatsioonides. Ka töö teooria osas (Crighton & Towl 2005, Kasemets, 2003, Vangla...2002) ilmneb, et grupi komplekteerimisel on kõige suurem kaal kursuse õnnestumiseks. Vähemoluline pole ka arvestamine eeldatavate probleemidega kursuse kokkupanekul. Ehk milliste tunnuste alusel valida grupi liikmeid, et grupis oleks need kellele programm on suunatud ja kuivõrd on oluline oma probleemide tunnistamine motiveeritud osalemise tagamiseks ning soovitud positiivsete efektide ilmnemiseks.

Isegi olukorras, kui kursusel osalenud ei näinud algselt vajadust osaleda programmis, mida oligi eeldada, siis tõhusale eeltööle ja kursuse toimimisele viitab nt see, et respondentidel oli Viha juhtimise kursusest ülevaade olemas, sh millistest seanssidest programm koosneb ja oskasid selgitada, kuidas kriitilistes situatsioonides rahulikuks jääda. Üks respondentidest väitis ainult, et antud kursus oli ajaraiskamine, kuid hiljem selgus, et isik ei olnud huvitatud programmis osalemisest ning kontaktisikute sõnul suudab süüdimõistetud end kontrollida ja vajadusel manipuleerida teiste isikutega. Töö teoreetilises osas (Kasemets 2005, Vangla... 2002) antakse selge ülevaade sellest, et Viha juhtimise programm ei anna efektiivseid tulemusi neile kinnipeetavatele, kes suudavad oma tundeid kontrollida ja oskavad manipuleerida. Mistõttu isik ei saagi tajuda programmi kasulikkust, kuna tegemist pole temale mõeldud kursusega.

Respondendid soovitasid Viha juhtimise kursust kõikidele karistust kandvatele isikutele, kuna vangla olukord on rusuv ja muudab närviliseks. Samas teadsid isikud täpselt, et kursus on suunatud eelkõige kergesti ärrituvatele ja kel on probleeme enese kontrollimisega, kes kipuvad vägivaldselt käituma ning kes kannavad karistust enesevalitsemise kaotamise tõttu. Enamus respondentidest väitsid, et on pärast programmi läbimist muutunud tunduvalt rahulikumaks ja teadlikumaks, paar süüdimõistetut aga eitasid kursuse mõju nende käitumisele ja üks põhjendas oma närvilist olekut läheneva vabanemisega.

Võrreldes respondentide ütlusi ja vangiregistri andmeid, selgus, et peaaegu kõigil 27st 231 Viha juhtimise programmi läbinud isikul on eelnevalt olnud probleeme enesevalitsemisega. Enne programmi läbimist olid isikute poolt toime pandud distsiplinaarrikkumised vanglas sisult kas päevakorra rikkumine, vanglaametnike korralduste eiramine, solvamine ebatsensuursete väljenditega jne. Pärast vastava kursuse läbimist on olnud küll mõningaid

rikkumisi, mis on aga seotud enamasti keelatud asjade, esemete omamisega. Järelikult on programmis osalenud süüdimõistetud hakanud paremini käituma, mida tõendab kasvõi kinnipeetavate poolne ametnike igapäevaste seaduslike korralduste eiramise vähenemine.

Intervjuudest selgus, et kinnipeetavate vihastamise põhjused on indiviiditi väga erinevad. Küll aga toodi mitmel korral välja, et rahulolematust tekitab vangla päevakord, seadusandlus ja toimepandud teo tagajärg. Vangistusregistri andmetest nähtub, et enamikel programmis läbinutel on vangistuse ajal olnud probleeme käitumisega, kuid pärast antud kursust on rikkumiste arv märkimisväärselt vähenenud. Järelikult omab kursus mõju isikute käitumise paremaks muutumisel. Võimalikud on ka muud kokkulangevad põhjused, nagu lähenev vanglast vabanemine, peresuhete soojenemine jne. Enamik intervjuueeritavatest suhtuvad läbiviijatesse üldjuhul positiivselt, kuid ettepanekutena toodi välja, et tulevikus võiks kursusel teha reaalsemaid rolliharjutusi ja valida tuleks gruppi sarnaste karakteritega süüdimõistetuid. Ka teooriast (Viha...2000, O'Neill 1999) ilmneb, et Viha juhtimise kursus toob rohkem kasu, kui selle käigus käsitletakse näidetena tõsielujuhtumeid. Mistõttu isikud tunnevad hiljem ära olukorrad, mis neid kergesti ärritavad ja oskavad end paremini talitseda. Vähem oluline ei ole ka usaldusõhkonna loomine kursuse käigus, mis eeldab grupi liikmete valikul sarnaseid isikuomadusi.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli selgitada välja Tartu Vangla näitel läbi viidud Viha juhtimise programmi mõju kinnipeetud isikute käitumisele edaspidise vangistuse jooksul. Eesmärgi saavutamiseks viidi läbi poolstruktureeritud süvaintervjuu, mida teostati Tartu Vanglas. Intervjuus osales kümme Tartu Vangla süüdimõistetut. Võrdlusmaterjalina kasutati Vangiregistri andmeid kahekümne seitsme programmis osalenu distsiplinaarrikkumiste kohta enne Viha juhtimise kursuse läbimist ja pärast seda.

Läbiviidud uurimustulemustest selgus, et programmis osalenud kinnipeetavad ei tundnud eelnevalt vajadust osaleda antud kursusel. Viha juhtimise programmi sihtgrupi valisid aga nii kontaktisikud kui ka sotsiaaltöötajad, võttes arvesse isikute käitumist vanglas aga ka kinnipeetute programmis osalemise nõusolekut. Intervjueeritavad omasid täielikku ülevaadet Viha juhtimise kursusel toimuvast. Enamik kinnipeetavatest väidavad, et on pärast kursust tunduvalt rahulikumad ja oskavad kriitilistest situatsioonides mõtteid mujale viia. Vangistusregistri andmete järgi on enamike programmi läbinud isikute käitumine muutunud vangistuse ajal paremuse poole, mida tõendab distsiplinaarrikkumiste väiksem arv ja raskus pärast Viha juhtimise kursust.

Kinnipeetavate arvamus läbiviijate kohta oli valdavalt positiivne. Pooled intervjueeritavatest tunnistasid, et nende poolt toimepandud kuritegu on seotud vihaga, mis näitab sihtgrupi oskuslikku valikut antud programmis osalemiseks. Kinnipeetavad teadsid täpselt, mis neid vihastab ning kuidas nad sellega oskuslikult toime tulevad. Intervjuudest selgus ka, et viha põhjused on indiviiditi väga erinevad. Samas soovitasid nad läbida kõigil vanglas karistust kandvatel isikutel vastav kursus.

Ettepanekud:

- Kursuse sihtgrupi valimisel arvestada rohkem isikute iseloomuomadustega ja viia läbi reaalsemaid rollimänge;
- Viha juhtimise kursust peaks hakkama läbi viima ka ametnike seas, kel on probleeme enesekontrolliga konfliktsituatsioonides;
- Viha juhtimise kursuse koolituse võiksid läbida ka vanglate kontaktisikud, kes saaksid parema ülevaate programmist ning oskaksid aidata sotsiaalosakonda

grupiliikmete valikul ning sobiva tiimi tekkimisel ka programmi läbiviimisel, millist koostööst tulenevat töö efektiivsuse tõusu on rõhutatud ka teooria osas (Rahuoja, 2006, Vangla...2002).

Püstitatud eesmärgile ja hüpoteesidele leiti vastus. Uurimustulemusena saadi teada, et Viha juhtimise programmi läbinud kinnipeetavad on muutunud rahulikumaks ja suudavad vältida ning toime tulla konfliktsituatsioonides vanglas. Antud kursuse läbiviijate hinnangul on süüdimõistetud pärast programmi läbimist võimelised paremini olukordi analüüsima ja abi saamiseks pöördutakse spetsialistide poole. Vangistusregistri andmetest nähtub, et Viha juhtimise programmi läbinud kinnipeetavatel on pärast kursuse läbimist vähem enesekontrolli kaotamisega seotud rikkumisi. Järelikult on Viha juhtimise programm mõjutanud kinnipeetavate käitumist positiivses suunas. Saadud tulemusi on võimalik rakendada järgnevate kursuste paremaks läbiviimiseks.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Целью настоящей дипломной работы является разведать в Тартуской тюрьме воздействие программы по управлению гнева на поведение заключенных в период заключения. Для достижения цели был в Тартуской тюрьме проведен полуструктурированный углубленный опрос. Опрошены были десять заключенных. В качестве сравнительного материала были использованы данные дисциплинарных нарушений двадцати семи заключенных уstonовленные по регистру заключенного до и после прохождения курса по управлению гнева.

В результате проведенных исследований было выявлено, что участники эксперимента сомневались в положительном результате. Целевой группой курса по проведению гнева были выбраны инспекторами контактерами и социальными работниками, учитывая поведение заключенных в тюрьме и с их согласия. Участники опроса имели полное представление что будет происходить на курсе по проведению гнева. Большинство заключенных утверждают, что после проведения курса они более спокойные и более способными управлять собой. По данным регистра заключенного поведение заключенных прошедших курс по проведению гнева, во время заключения улучшилось, о чем свидетельствует меньшее количество и меньшая тяжесть дисциплинарных нарушений.

Мнение заключенных о ведущем опрос было в основном положительное. Половина из участников опроса призналась, что совершенное ими преступление возникло на почве гнева, что подтверждает целевая группа. Заключенные признавались в том, что их выводило из себя, вызывая гнев и как себя сдерживать. Опрос показал, что причина гнева у каждого индивида разная. На основании этого советовали всем заключенным в тюрьме пройти курс по проведению гнева.

Предложения:

- По выбору целевой группы следует учитывать характер участников и проводить более реальные ролевые игры;

- Курс по проведению гнева целесообразно проводить среди служащих у которых имеются проблемы с самоконтролем в критических ситуациях;
- Подготовку курса по ведению гнева следовало бы проходить контактными лицам тюрьмы, чтобы получать наилучшее обозрение от программы и помогать социальному отделу при выборе членов групп и при создании подходящей команды при проведении программы исходя от совместной работы рост эффективности труда подчёркнуто и в теории.

По мнению ведущих настоящего курса, заключенные прошедшие программу по ведению гнева, более успешно разбираются в различных состояниях и за помощью обращаются к специалистам. Согласно по данным регистра заключенного прошедшие программу имеют меньше нарушений по самопроверке. Следовательно программа по ведению гнева повлияла на поведение заключенных в положительном направлении. Полученные результаты рекомендуется применять для более результативного проведения следующих курсов.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Bandura, A. 1969. Principles of Behavior Modification. Holt, Rinehart and Winston, Inc.
2. Becker, G. D. 2001. Kuidas tajuda ohtu. Varrak.
3. Butler, G. & McManus, F. 2001. Psühholoogia. Põgus sissejuhatus. 2002: AS Kupar.
4. Carlson, R. 2001. Ära muretse piasajade pärast teismeline. Lihtsad soovitused, kuidas murelikust ajast üle saada: Kirjastus Sinisukk.
5. Crighton D. & Towl, G. 2005. Psychology in Probation Services. 2005: The British Psychological Society & Blackwell Publishing Ltd.
6. Dozier, R. W. 2002. Miks me vihkame. Kuidas mõista, ohjeldada ja kõrvaldada vihkamist meis endis ja meie maailmas. 2004: Eesti Ekspressi Kirjastuse AS.
7. Dyer, W. W. 1994. Sinu loomuse nõrgad kohad. 1995: Kirjastus Valgus.
8. Eesti vanglasüsteemi aastaraamat. 2003. Justiitsministeerium.
9. Evans, D. 2001. Emotsiooni sentimentiteooria. 2002: Kirjastus Valgus.
10. Ghauri, P. & Grønhaug, K. 2004. Äriuuringute meetodid. Praktilisi näpunäiteid. Tallinn: Kirjastus Külim.
11. Kasemets, P. 2003. Sotsiaalprogrammid vanglas. Sotsiaaltöö, 4.
12. Keskküla, T. 2005. Eessõna. Valik rehabilitatsiooniprogramme vanglates. <http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=19704/RAAMAT+est+parandatud.pdf> 12.02.2006.
13. Lilleväli, P. 2003. Juhtkiri. Sotsiaaltöö, 4.
14. Poola kontaktisiku käsiraamat. 2004. Varssavi.
15. Psüühilise erivajadusega inimeste hoolekanne Eestis. Käsiraamat.
16. Neumann, L. W. 2003. Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches. Fifth Edition.
17. Noronen, O. 2001. Eluraamat. Vaevadest vabaks. Kirjastus Olion.
18. Novaco, R. W. & Robins, S (1999). Systems Conceptualization and Treatment of Anger. *Psychotherapy in Practice*, 55(3), 325-337.
19. O'Neill, H. 2000. Managing Anger. 1999. London: Whurr Publishers Ltd.
20. Rahuoja, T. 2006. Kardetud ja kartmatud – vanglasotsiaaltöötajad. Sotsiaaltöö, 1.
21. Rubin, T. I. 1997. Viharaamat. 2001. Tallinn: Odamees OÜ.

22. Spielberger, C. D., Forgays D. G., Forgays D. K. 1997. Factor Structure of the State-Trait Anger Expression Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 69(3), 497-507.
23. Vagiste, K. 2005. *Rahune maha! Eneseabikäsiraamat konfliktide lahendamiseks.* 2005. Tallinn: OÜ Eesti Raamat.
24. Vangistusseadus. 14.06.2000. - RT I 2000, 58, 376, RT I 2006, 63, 466.
25. Vangla sotsiaaltöötaja käsiraamat. 2002. Justiitsministeerium.
26. Viha talitsemine. 2000. *Kursuse juhendaja abimaterjal.* Originaal: Suurbritannia vanglaamet, 1995. aasta mai. Paula Autio soomekeelse tõlke põhjal kohandanud ja täiendanud Maarit Suomela justiitsministeeriumi vanglate osakonnast. 1. variant 15.8.2000.
27. Wilkinson, J. 2005. Evaluating Evidence for the Effectiveness of the Reasoning and Rehabilitation Programme. *The Howard Journal*, 44(1), 70-85.

LISA 1 Küsimustik kinnipeetavatele

KÜSIMUSTIK (kinnipeetavatele)

1. Millal läbisite programmi „Viha juhtimine“?
2. Kas enne „Viha juhtimise“ programmiga liitumist tundsite vajadust osaleda selles programmis?
3. Kuidas otsustasite osaleda selles programmis?
4. Mitme liikmelises grupis osalesite?
5. Mitmes „Viha juhtimise“ tunnis osalesite? Kas jäi mõnikord vahele? Mis põhjusel?
6. Millest koosnes „Viha juhtimise“ programm?
7. Kes viis läbi antud programmi?
8. Kas pärast selles programmis osalemist olete teadlikum, kuidas ennast talitseda teatud situatsioonides?
9. Kuidas tulete toime kriitilistes situatsioonides?
10. Mis ajab teid vihale ja kuidas suudate rahulikuks jääda?
11. Kas rakendate ka pärast vabanemist teadmisi vihajuhtimise kursusest? Mil moel?
12. Kas Teil oli sellest programmist kasu? Teiepoolsed ettepanekud programmi läbivijatele?
13. Kellele on suunatud antud programm?
14. Kas olete muutunud rahulikumaks pärast antud programmi läbimist? Või olete endine?
15. Olete pärast „Viha juhtimise“ kursuse läbimist muutnud oma suhtumist ja käitumist kaas kinnipeetavatesse, ametnikesse?
16. Kas Teie poolt toimepandud süütegu on põhjustatud vihahoos?

LISA 2 Küsimustik läbiviijatele

KÜSIMUSTIK (Programmi läbiviijatele)

1. Millal alustasite Viha juhtimise kursuse läbiviimisega?
2. Mitu Viha juhtimise kursust olete läbi viinud?
3. Kuidas valisite sihtgrupi?
4. Millised oskused kursuse läbiviimiseks olete omandanud? Kas olete läbinud vastava koolituse? Millise?
5. Millised takistused/raskused on tulnud ette kursuse läbiviimise käigus?
6. Kellele on suunatud antud programm?
7. Millest koosneb Viha juhtimise programm? Lühiülevaade.
8. Mida arvate Viha juhtimise programmi läbiviimisest vanglateenistujate seas?
9. Kui efektiivne on Viha juhtimise kursus seadusrikkujatele?
10. Olete täheldanud kinnipeetavate käitumises muutusi pärast programmi läbimist?

LISA 3 Väljavõte vangistusregistrist

Tabel 1. Vangiregistri andmed

Isiku staatus ja sünniaeg	Programmi osalemise aeg	Distiplinaar - rikkumiste arv kokku	Enne programmi	Pärast programmi	Vangistuse pikkus ja paragrahv	Vangistuse kord
1. Vabastatu (1976)	02.03.06 - 30.03.06	puudub	puudub	puudub	(1 A) vab ETV KarS § 76 lg 1,3,4	1
2. Süüdimõistetu (1977)	02.03.06 - 30.03.06	11 (8 NOO; 3 KARTS)	9 rikkumist (kakulus II k/p-ga, korralduste ja sead. Eiramine, keelatud esemed)	2 rikkumist (keelatud esemed)	(10 A 4 k) Krk § 139 lg 2 p 1,2,3 KarS § 65 lg 1 salajane vargus, liitkaristus	5
3. Vabastatu (1977)	02.03.06 - 30.03.06	36 (17 NOO; 4 LKARTS; 12 KARTS; 3 LKK)	34 rikkumist (päevakorra rikkumine, keelatud esemed, korralduste eiramine, ametnike töökoh. takist. ametnike sõimamine ja ähvardamine)	2 rikkumist (1 keelatud esemed, 1 ametniku sõimamine)	(7 A)vab ETV KarS § 76 lg 1,3,4 ; 75 lg 1,2 p 1	1
4. Vabastatu (1978)	02.03.06 - 30.03.06	1 (NOO)	1 rikkumine (ametniku korralduse eiramine)	puudub	(6 A) vab ETV KrK § 107 lg 2 p 1 raske kehavigastuse tahtlik tekitamine KarS § 75, 76	1
5. Vabastatu (1986)	02.03.06 - 30.03.06	5 (KARTS)	2 rikkumist (27.01.04 öörahu rikkumine, 18.10.04 ametniku korralduse eiramine)	3 rikkumist (10.07.06; 28.07.06; 12.10.06 ametnike korralduste eiramine ja sõimamine)	(3 A) vab ETV KarS § 200 lg 2 p 7 röövimine	1
6. Vabastatu (1973)	02.03.06 - 30.03.06	puudub	puudub	puudub	(1 A) vab ETV KarS § 424 mootorsõiduki juhtimine joobesolekus 65 lg 6 liitkaristus	2

7. Süüdimõistetu (1977)	02.03.06 - 30.03.06	Puudub (intsidente 3)	1 intsident (29.11.05 keelatud esemete omamine)	2 intsidenti (25.06.06 muu rikkumine 31.10.06 tööst keeldumine;	KrK § 139 lg 2 p 2,3 KarS § 64 lg 1 Salajane vargus	3
8. Vabastatu (1976)	02.03.06 - 30.03.06	Puudub (intsidente 3)	2 intsidenti (08.05.05 puudus loenduselt; 01.03.06 keelatud esemed)	1 intsident (21.02.07 keelatud esemed)	KrK § 139 lg 2 p 1,2 KrK § 143 lg 2 p 2 Salajane vargus, kelmus	4
9. Süüdimõistetu (1978)	02.03.06 - 30.03.06	Puudub (intsidente 5)	5 intsidenti (4 keelatud esemete omamist, 1 ametniku korralduse eiramine)	puudub	(8 A) KarS § 199 lg 2 p 4,7,8 Vargus	2
10. Vabastatu (1977)	19.10.06 - 16.11.06	3 rikkumist (3 NOO) (intsidente 4)	3 rikkumist (keelatud esemed, tegevus)	puudub	(2,5 A)	2
11. Süüdimõistetu (1983)	22.11.05 - 20.12.05	Puudub	Puudub	Puudub	(20 A) KrK § 141 lg 2 p 1 röövimine; KrK § 195 lg 2 huligaansus	1
12. Süüdimõistetu (1979)	22.11.05 - 20.12.05	12 rikkumist (5 NOO, 7 KARTS)	8 rikkumist (keelatud esemed, ametniku ähvardamine, sõimamine, korralduste eiramine, vanglavara kahjustamine)	4 rikkumist (2 keelatud esemed ja 2 ametniku korralduse eiramine)	KrK § 139 lg 2 p 3 Salajane vargus KrK § 185 lg 2 dokumendi võltsimine	2
13. Vabastatu (1983) vab. 05.06.06	22.11.05 - 20.12.05	3 rikkumist (NOO); 11 intsidenti	3 rikkumist + 9 intsidenti (keelatud esemed, 2 korralduse eiramist)	2 intsidenti (keelatud esemete omamine)	(2 A) KrK § 140 lg 2 p 2 Avalik vargus KarS § 209 lg 2 p 1,3 Kelmus KarS § 199 lg 2 p 4 Vargus	2
14. Süüdimõistetu (1959)	22.11.05 - 20.12.05	2 rikkumist (1 LKARTS, 1 KARTS)	2 rikkumist (keeldus minemast II kambrisse, keelatud esemete omamine)	puudub	(13 A) KrK § 184 lg 2 Ähvardus või vägivald ametniku suhtes KrK § 142 lg 2 p 1,2 Väljapressimine	1

					KrK § 141 lg 2 Röövimine	
15. Vabastatu (1982) vab. 16.01.06	22.11.05- 20.12.05	2 rikkumist (2 NOO)	2 rikkumist (19.06.02 päevakorra rikkumine, 26.07.05 korralduse eiramine	puudub	(8 A) vab ETV KrK § 40 lg 1 karistuse mõistmine mitme kuriteo eest KrK § 197 lg 2 p2 mootorsõiduki ärandamine KrK § 141 lg 2 p 4 Röövimine KrK § 101 p 1,7 tahtlik tapmine	1
16. Vabastatu (1974) vab. 27.11.06	22.11.05 - 20.12.05	19 (11 NOO, 6 KARTS, 1 TÖÖE)	15 rikkumist (8 päevakorra rikkumist, 1 ametniku töökohustustel takistamine, 3 ebatsensuursete väljendite kasutamine, 2 korralduste eiramist, 1 tööst keeldumine	4 rikkumist (keelatud esemete omamine)	(9 A) vab ETV KrK § 101 tahtlik tapmine raskendaval moel	1
17. Vabastatu (1966) vab. 03.02.06	22.11.05 - 20.12.05	Puudub	Puudub	Puudub	(2 A) vab ETV KrK § 143 lg 2 p 2 Kelmus KrK § 139 lg 2 p 1 Salajane vargus KrK § 202 alaealise kaasatõmbamine	1
18. Vabastatu (1972) vab. 13.11.06	19.10.06 - 16.11.06	Puudub	Puudub	Puudub	(2 A 10 k) vab ETV KarS § 424 mootorsõiduki juhtimine joores	1
19. Süüdimõist etu (1956) 28.11.05- 25.11.09	19.10.06 - 16.11.06	1 rikkumine (NOO) + 1 intsident	1 rikkumine + 1 intsident (keelatud esemete omamine)	Puudub	(3 A 11 k 28 p) KarS § 113 Tapmine	1
20. Süüdimõist etu (1962) 01.11.05 – 01.05.09	19.10.06 - 16.11.06	1 rikkumine (NOO) + 1 intsident	1 rikkumine + 1 intsident (keelatud esemete omamine)	Puudub	(3 A 7 k) KarS § 424 mootorsõiduki juhtimine joores KarS § 118 p 6 Raske tervisekahjustuse tekitamine	1

21. Süüdimõist etu (1982) 21.04.04 -	19.10.06 - 16.11.06	Puudub, intsidente 2	2 intsidenti (keelatud esemete omamine, värskelt tehtud tätoveeringu avastamine)	Puudub	(5 A 8 k 3 p) KarS § 266 lg 2 p 2 Omavoliline sissetung KarS § 200 lg 2 p 8 Röövimine KarS § 263 p 3 Avaliku korra raske rikkumine	1
22. Vabastatu (1983) vab. 27.11.06	19.10.06 - 16.11.06	1 rikkumine (NOO) + 2 intsidenti	1 rikkumine + 2 intsidenti (viimane 30. 06.05 - keelatud eseme omamine)	Puudub	2 A	1
23. Süüdimõist etu (1985) 01.09.04 – 19.07.09	19.10.06 - 16.11.06	5 rikkumist (4 NOO, 1 LKK) + 2 intsidenti	5 rikkumist + 2 intsident (2 päevakorra eiramist, 5 keelatud esemete omamist)	Puudub	(5 A 7 k 18 p) KarS § 215 lg 2 p 1-3 Asjade omavoliline kasutamine KarS § 25 lg 2 Süüteoaktse	2
24. Vabastatu (1965) vab. 28.06.05	07.03.04	5 rikkumist (1 KARTS, 1 LKARTS, 3 PKARTS)	5 rikkumist (2 keeldus minemast kambrisse, väljus kambris ilma loata, väljus ilma põhjuseta vanglast, keelatud esemete omamine, tülitses kambrikaaslasteg a)	Puudub	(5 A) KrK § 141 lg 2 p 1 Röövimine KrK § 139 lg 2 p 1-3 Salajane vargus	1
25. Süüdimõist etu (1971) 12.03.03 -	07.03.04	Karistused puuduvad, Intsidente 1	Puudub	1 intsident 24.08.05 (töökohast väljudes omas keelatud eset)	KarS § 113 Tapmine	1
26.Vabastat u (1973) vab. 21.09.05	07.03.04	Karistused puuduvad	Puudub	Puudub		3
27 Vabastatu (1959) vab. 03.02.06	07.03.04	1 rikkumine (NOO) + 2 intsidenti	1 rikkumine + 1 intsident (Ametnike töö segamine, korrald.eiramine)	Puudub	KarS § 418 lg 1 tulirelvaga avaliku korra raske rikkumine	2

